

TÖKÖL

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

85/2019. (V.9.) számú KT határozattal elfogadott dokumentáció

2018

A jövő városképe a múlt hagyományaira építve Köszöntő

Egy város arculati kézikönyve különös valóság. Sokféle történetet, információt, gondolatot, véleményt gyűjtünk benne össze a múltból, a tegnapokból, abból a valóságból, amelyeket már közösen létrehoztunk. Az összkép benyomásai alapján szerkesztjük, formáljuk, tervezzük, majd mindebből egy adott pillanatban, a jelenben dokumentumot készítünk. Egy kézikönyvet, amely a természeti és épített környezetünk korlenyomatát összegzi, hogy az eredendő múltból szolgálja a jövőt.

Tököl Város Arculati Kézikönyve bizonyos szempontból kevesebb, más szempontból pedig több az alapanyagnál. Benne összegezzük a hosszú évtizedek alatt létrehozott Tököl arculatát. Reményeink szerint úgy, hogy közben változtatni, formálni is képesek vagyunk a valódi világon, hiszen a valódi világ rólunk szól, a város életét tükrözi, alakítása Tököl város közösségének kezében van.

Hiszem, hogy az életünket, a minket körülölelő épített és a természeti környezetünket, azt, hogy ne csak jól, de szépen is éljünk, csak együtt vagyunk képesek formálni. Ebben a folyamatban a keretek létrehozása elengedhetetlen, mert szépet csak rendezett körülmények között, harmonikusan lehet életre kelteni.

A Településképi Arculati Kézikönyv ennek a harmóniának az eszközeit hivatott összegezni és bemutatni, hogy mintaként szolgáljon környezetünk alakításában. A természeti és épített környezetünk több mint pusztán geometriai alakzatok, terek és utcák összessége. Az itt élő emberek többlettartalommal ruházzák fel, kultúrával és szellemmel töltik meg a helyet, Tököl városát, amely a településképi formájában tart tükröt elénk.

Ennek a tükörnek a lenyomata ez a kézikönyv, amely a jövő településképi alakítására kíván napjainkban a múlt hagyományaira építve kézzelfogható útmutatóként szolgálni.

Kívánom, hogy mindenki lelje örömét benne, és használja saját környezete és városunk szépségének építésére.

Üdvözlettel:

Hoffman Pál
polgármester

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés

2. Tököl bemutatása

Tököl története

Általános településkép, településkarakter

Tájtörténet

Általános tájkarakter

Közösségi élet

3. Örökségünk

- Műemléki védettség alá tartozó értékek
- Műemléki környezet értékei
- Helyi egyedi védelem
- Helyi egyedi védelemre javasolt épületek
- Egyéb településképi szempontból meghatározó építészeti értékek
- Táji, természeti értékek
- Táji, tájképi értéket jelentő egyéb zöldfelületek

4. Településképi szempontból meghatározó településrészek

- Történelmi településmag
- Hagyományos kertvárosias lakóterület
- Intenzív beépítésű lakóterületek
- Gazdasági jellegű területek
- Egyedi területek
- Kis Duna menti üdülési, rekreációs területek
- Duna és hullámtere
- Mezőgazdasági táj

5. Ajánlások

- Építészeti útmutató
- Kertek településképi útmutatója
- Közterületek településképi útmutatója

6. Jó példák bemutatása

(épületek, építészeti részletek, kerítések, kertek)

7. Sajátos építményfajták

1. Bevezetés

Tököl település a Csepel-szigeten található a Nagy-Duna és a Ráckevei (Soroksári) Duna-ág között. Lakóterülete a Nagy-Duna mellett fekszik, az üdülőterülete kissé leszakadva a Ráckevei (Soroksári) Duna-ág mellett található.

A település arculatának alakulásában mind a lakó és az üdülő közösségeknek nagy szerepük van. Épületeik, változatos településrészei, terei sokaságában töreksenek a harmonikus településkép kialakítására a hagyományok megőrzésével, a települési szövet történetiségének megtartásával.

A Településképi Arculati Kézikönyv abban próbál segítséget adni, hogy a települést lakó- és üdülőhelyül választók mit tehetnek az épített környezetük alakításával, hogy a településük vonzerejét megőrizték, unokáik számára egy élhető települést hagyjanak örökül.

Az arculati kézikönyv szemléletformáló célt szolgál. A kézikönyv segítség kíván lenni: a település bemutatásával, az értékek megismertetésével és az útmutató résszel tárja fel az épített környezet szépségeit. Bevezeti az olvasót az építészeti értékek tárházába, hogy olyan házat tudjon építeni, ami valódi büszkeséggel töltheti el, és a település képéhez illeszkedik, azt ízléssel viszi tovább.

Az ajánlások nem tekinthetők kötelező jellegűnek, a céljuk nem a tervezői szabadság megkurtítása, uniformizálása, hanem éppen a valós értékek megismerése, a sokféle izgalmas lehetőség feltárása.

A kézikönyv nem egy merev, lezárt egész, hanem nyílt, folyamatos hozzászólást és változtatást lehetővé tevő kezdeményezés kíván lenni, ahogy a település története sem befejezett, hanem folyamatosan tovább íródik. Ezért ha újabb szép ház születik, az bekerülhet, sőt be is kell, hogy kerüljön a könyvbe, hogy ez által büszke lehessen rá építtetője, tervezője, kivitelezője és a település egyaránt.

A kézikönyv tartalmi követelményeit kormányrendelet rögzíti (314/2012. (XI.8.) Korm. rendelet), és elfogadását, a lakosságot és az államigazgatási szerveket bevonó, részletesen szabályozott véleményezési eljárás előzi meg. A kézikönyv alapozza meg az önálló rendeletbe foglalandó településképi szabályokat. A településképi rendelet a helyi védelemre vonatkozó szabályok, a területi és egyedi építészeti településképi követelmények, valamint a reklámhordozókra vonatkozó előírások mellett tartalmazza a településkép-védelmi tájékoztatás és szakmai konzultáció, a településképi véleményezés, bejelentés és kötelezés szabályait is.

2. Tököl bemutatása

TÖKÖL TÖRTÉNETE

Tököl a Csepel-sziget egyik legrégebbi települése. A területén feltárt neolitikumból származó régészeti leletek bizonyítják, hogy már több ezer éve lakott hely. A Honfoglalás idején Árpád fejedelem törzse vette birtokba a szigetet, nevét is feltételezhetően innen – Árpád fejedelem lovásza után – kapta. Az első okleveles említése 1270-ből való, amikor királyi várnépek lakták. A XIV. századi feljegyzések kedvező helyzetét említik, 1319-ben a margitszigeti apácák birtokaként szolgált. Az ezt követő évszázadok során Tököl királyi birtokká vált, ahol nagy számban éltek kézművesek. Kocka Szaniszló udvarházába adják dajkaságba II. Lajost és testvérét Annát. 1526 júliusában II. Lajos a Mohácsi csatába induló seregét Érden hagyva a szigeten lévő feleségéhez Mária királynéhoz hajózik. 1519-ben a Tököli templomba temetik Csehi Mihályt a Csepel-sziget ispánját. Sírköve ma ott található. A XVI. század elején már mezővárosként emlegetik, az évszázad közepétől a török hódoltságához tartozott, ekkor egy időre lakatlanná vált.

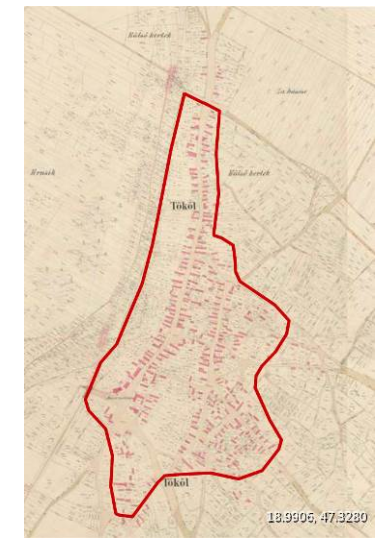
Tököl az első (1782) és a második (1806) katonai felmérésen

1892-ben épült ki Tökölig a Budapest Közvágóhídról induló HÉV. A tököli lakosság ez által napi kapcsolatba kerülhetett a fővárossal. A település jelentős számú horvát lakossága hagyományait őrizve bizonyos mértékig elkülönült a környéken élőktől. A Tököliek egy hagyományos gazdálkodási keretek között termelő parasztságra és egy ipari munkás rétegre oszlottak. A lakosság elszegényedett része bejárt Csepel és Budapest ipari üzemébe dolgozni. 1838-ban és 1876-ban nagy árvizek pusztítottak a településen.

Tököl a harmadik katonai felmérésen (1869) és az 1880. évi kataszteren a történelmi településmag lehatárolásával

A török kiűzését követően Savoyai Jenő herceg birtokába került a sziget, aki kedvező feltételeket teremtett a beérkező német katolikus telepeselemeknek, ez idő tájt települtek ide a katolikus rácok (sokácok, bunyevácok, illírek) is. 1737-ben a település 55 háztartásból, 4 magyar és 51 katolikus rác családból állt. 1734-ben megújul a római katolikus templom. 1770-ben, Mária Terézia úrbérrendezése alkalmával 96 jobbágytelken 109 jobbágyot és 33 házas zsellért írtak össze. A XIX. század elejére a község határának mintegy négyötöde a jobbágyok kezén volt. A század elején Herminamajor területére betelepült bolgárkertészek hatására a zöldségtermesztés megnövekedett, a piacozást

a tejtermelés és a tejfeldolgozás, a termékek házhoz szállítása egészítette ki, amely az egyes családok számára állandó kereseti forrást jelentett.

2. TÖKÖL BEMUTATÁSA

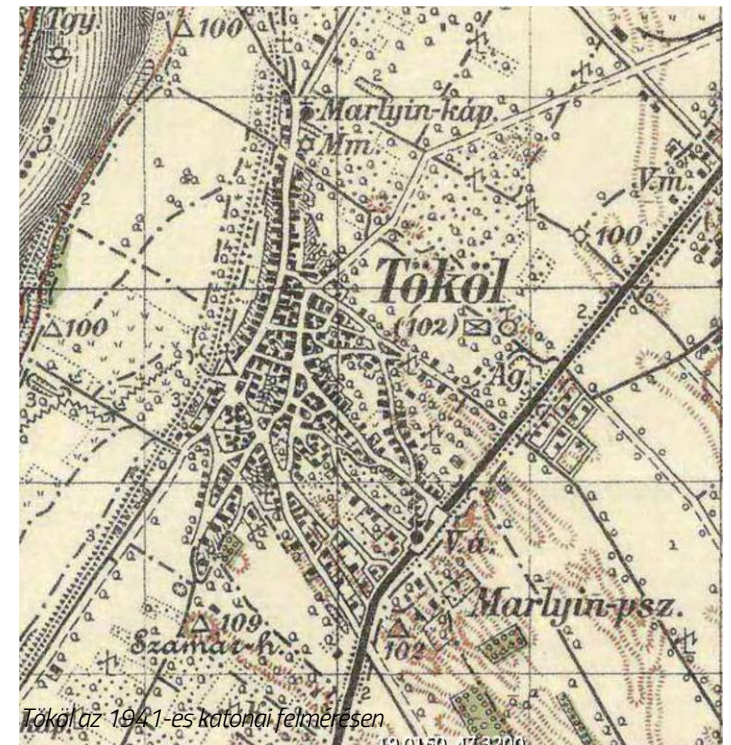
A XX. században, az 1940-es évek elején épült meg a repülőtér és a repülőgépgyár (Dunai Repülőgépgyár Rt. üzemi repülőtere). A repülőtér a II. világháború idején a Duna kedvező irányjelzése miatt mindvégig fontos hadi objektum maradt. 1944. április 13-án súlyos bombatámadás érte a tököli repülőteret. Amerikai bombázók több mint 200 tonna bombát dobtak a Dunai Repülőgépgyár létesítményeire és Horthy-ligetre. Június 30-án újabb amerikai bombatámadás érte.

1956. november 3-án a Tököli repülőtéren fogták el a KGB és az ÁVH emberei a törbeccsolt Maléter Pál honvédelmi minisztert és társait.

Az 1990-es rendszerváltoztatás során Tököl visszatért gyökereihez. A keresztény nemzeti elkötelezettségű vezetése tököli gazdák tulajdonába adta a földeket és országosan elismert módon renoválták a volt szovjet bázis épületeit. Több mint 1000 magyar család talált otthonra Tökölön.

Tökölön a helyi önkormányzat mellett horvát, német és szerb kisebbségi önkormányzat is működik. A nemzetiségi nyelvek megfelelő oktatása, a kulturális hagyományok továbbélése folyamatosan biztosított a településen. Lakosságának nagy része katolikus vallású, kisebb része református. Az egyházi közösségeknek meghatározó szerepe van a tököli hagyományok megőrzésében és a közösségi összetartozás erősítésében.

A XX. század legvégén felgyorsuló fővárosi szuburbanizációs folyamat eredményeként a fővárosból kiköltözők közül az elmúlt években egyre többen választották Tökölt. Többek között a folyamatos népességnövekedés eredményeként a települést 2001. július 1-jén várossá nyilvánították.

Tököl az 1941-es katonai felmérésen

Fő utcai részlet 1910-ből

Szilágyi utcai részlet 1912-ben

Templom és Vasútállomás 1906-ban

Részlet a Ráckevei úti lakótelepről

Ételképek Tökölről 1908-ban

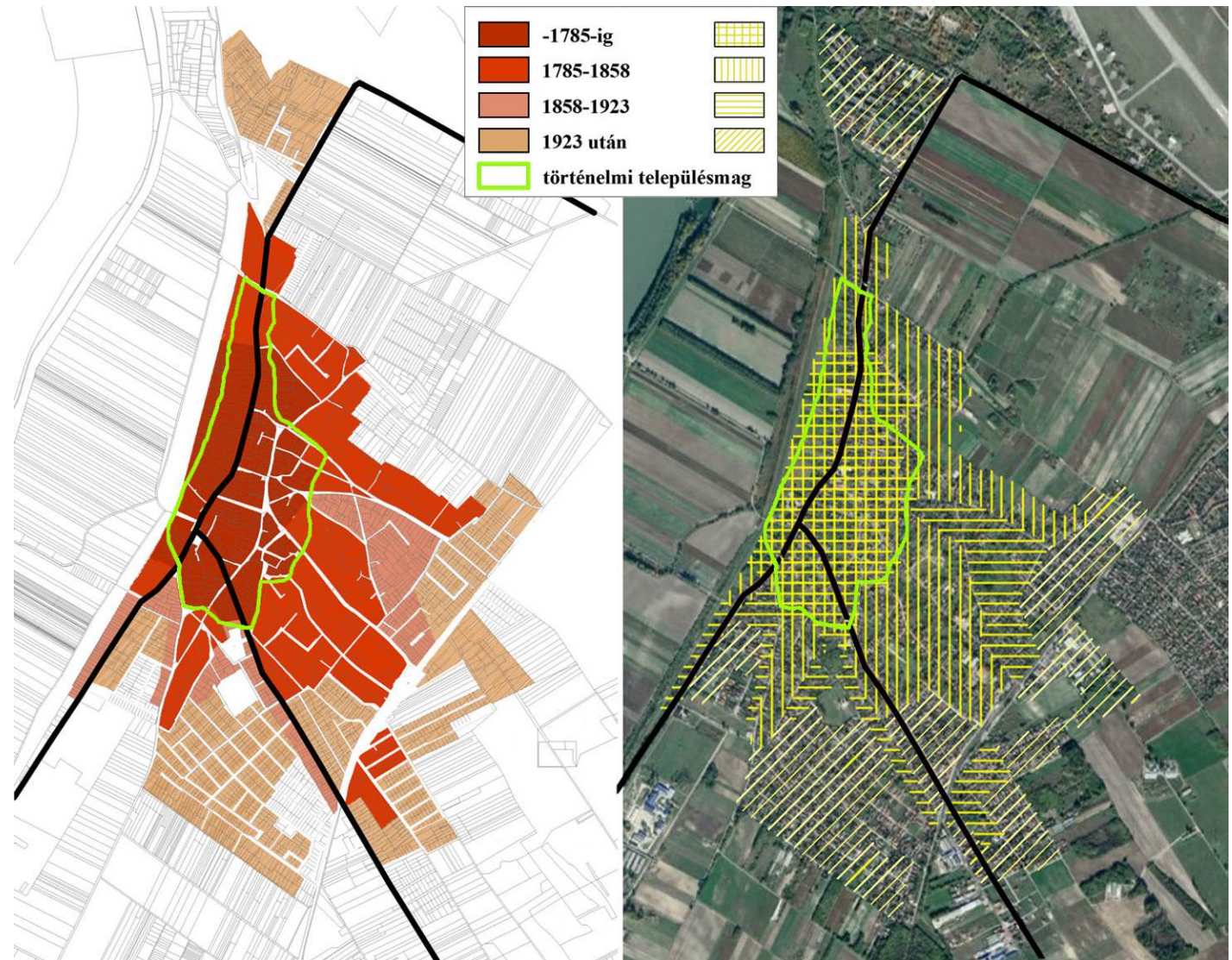

ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSKÉP, TELEPÜLÉSKARAKTER

Egy település fejlődésének folyamatát, arculatát, az épített és táji környezete alakítja még napjainkban is. Az épített környezet vonatkozásában egy település szerkezetét a természeti, a gazdasági, a földrajzi, a táji és a történeti adottságok határozzák meg nagymértékben.

Tököl jellegzetes településszerkezetének kialakulásában döntő szerepet játszott a település történeti úthálózati rendszere, amely napjainkig megőrizte régi jellegét. A két fő közlekedési tengelyt az 5101-es és az 51107-es utak adják (a Fő út, a Ráckevei út és a Csépi út).

Tököl történelmi településmagja halmazos településként alakult ki, majd a település fejlődésével a fő utakkal párhuzamos és merőleges utcák keletkeztek. A település régi település magjának jellege, szerkezete, sugaras úthálózatával, a helyenkénti fésűs (oldalhatáron álló) beépítéssel napjainkig megmaradt. Ezt a szép hagyományos fésűs beépítést sok helyütt felváltotta a mai igényeknek jobban megfelelő szabadon álló beépítési forma a település északi, keleti és déli településrészein.

A város térbeli fejlődése

2. TÖKÖL BEMUTATÁSA

A lakóterületek legnagyobb része kertvárosias, családi házas beépítésű, társas-házias beépítéssel a település délnyugati részén a Ráckevei út mellett, kis és nagyváros beépítéssel a Pesti úti lakótelepen találkozunk.

A település központja a főúthálózat csomópontja környékén alakult ki, a Fő utca, Csépi út, József Attila utca, Mester utcák által határolt területen. Itt általában a községi szintű létesítmények találhatóak. A művelődési, oktatási és sportlétesítmények a városközponttól távolabb Kossuth Lajos utca és az Aradi utcában találhatóak.

A Pesti úti lakótelepen kisebb alközpont alakult ki a lakótelep súlypontjában a Duna utcában. Itt a lakótelepen kellemes környezetben épült fel a városi uszoda. A Pesti úti lakótelep mellett a volt szovjet katonai kórház újrahaznosításaként alakították ki az ún. Nyírfaliget Idősek Otthonát.

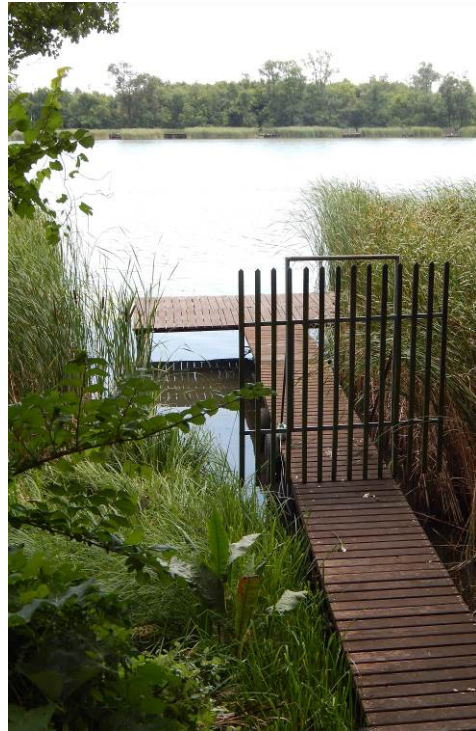

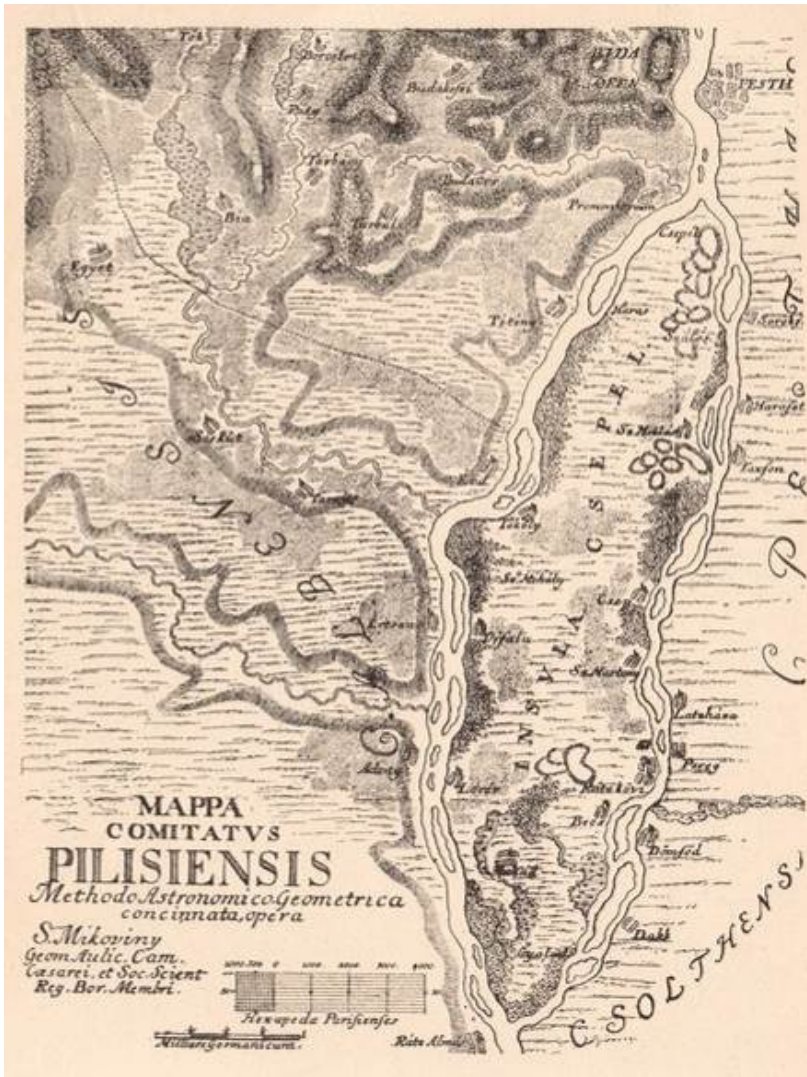
2. TÖKÖL BEMUTATÁSA

Tököl üdülőterülete a településtől elszakadva a Ráckevei-Soroksári-Duna-ág (RSD) mentén alakult ki az RSD és a tökői parkerdő között. Az üdülőterület szinte teljesen beépült, a telkek erősen fával borítottak – mivel a terület a tökői parkerdő része volt – üdülő értéke igen magas.

Tököl északi részén a volt Dunai Repülőgépgyár 10 ha-os területén impozáns, új bevásárló központ alakult ki. A település gazdasági területei a településhez kapcsolódóan alakultak ki (Vince-ipartelep, Petőfi-ipartelep, Csépi úti gazdasági terület). A Ráckevei út mellett található A Fiala korúak Börtöne. A település a Nagy-Duna partján kompátkelővel rendelkezik.

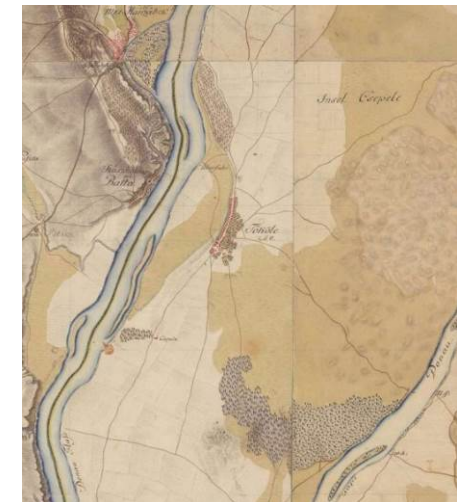

A Csepel-sziget Mikovinyi Sámuel 1737-es Pilis vm. térképén

TÁJTÖRTÉNET

A Csepel-sziget az Árpád-házi királyok alatt a mindenkori uralkodó birtoka volt, a mohácsi vészig a királynék nászajándékát képezte. A királyi családok kedvelt pihenőhelye és vadászterülete, bővelkedett vadakban, erdőkben, szőlőkben és más terményekben. Nyelvészek úgy tartják, hogy a Csepel-sziget neve talán a cseplye, csepely, azaz 'sarjadedék, bokros, cserjés hely' jelentésű főnévből keletkezett, mely utal a táj egykori megjelenésére. A régi térképeken látható, hogy a Duna mindkét ágán számos sziget övezte, melyek közül Tököl térségében ma már csak egy, az Urbanicza-sziget található meg. A táj használata is jelentősen eltért a maitól. Nagy felületeket borítottak mocsaras, nádas területek, valamint legelők, melyeknek mára szinte nyoma sem maradt. Ez főként a folyók szabályozásával magyarázható, melyet a bekövetkező áradások tettek szükségessé. Az árvíz elleni védekezésékként épült ki a Szigetújfalura vezető út megmagasított töltése. A 19. századi folyamszabályozás következtében a folyót kísérő egykori gazdag vízi világ a vízparti részekre szorult vissza, a mocsarak, nádasok eltűntek, a gyepterületek rovására nőtt a szántóterületek kiterjedése. Az egykori Urasági nagy erdő helyén azonban ma is kiterjedt, egybefüggő erdőterület áll. Az egykor virágzó szőlőművelésről azonban már csak az évente hagyományosan megrendezésre kerülő Tököli Bornapok árulkodnak.

Első Katonai Felmérés (1782-85)

Második Katonai Felmérés (1806-69)

ÁLTALÁNOS TÁJKARAKTER

Tököl város külterülete a Csepel-sziget teljes szélességére kiterjed, nyugatról a Nagy Duna, keletről a Kis Duna képezi a határát. E két folyam a táj meghatározó eleme, melynek mentén a vizek és a bennük rejlő hasznosítási lehetőségek formálták és formálják ma is a táj arculatát. Az egykori gazdag vízi világot az ember tájalakító tevékenysége ugyan visszább szorította, a folyamparti területeken ma is a természeti környezet a meghatározó.

A Duna és az azt kísérő ligeterdők ökológiailag gazdag területek, az ivóvízbázis védett területei. A Ráckevei Duna-ág és térsége az üdülési, rekreációs funkció színtere. Ha a város fő közlekedési útjairól nem tér le az idelátogató, mindez a természeti szépség rejtve marad, csak a távolban felsejlő, ezüstösen csillogó galériaerdő látványa árulkodik a víz közelségéről. A sziget belseje kultúrtáj, ahol szántóterületek uralkodnak a tájképet, melyek egybefüggő látványát erdőfoltok, erdősávok törik meg, a sík vidéket futóhomok dűnék tarkítják.

2. TÖKÖL BEMUTATÁSA

KÖZÖSSÉGI ÉLET

Egy település közösségének életét az ott lakók alakítják, az együtt eltöltött idő, legyen az kulturális, ünnepi, vagy sportesemény mind a településen élők indentitásának erősítését segítik elő.

Tököl évenként visszatérő rendezvényei hagyományt teremtettek a városban.

Két szomszédos településsel – Százhalombattával és Szigetszentmiklóssal – karöltve szervezi meg a Summerfest Nemzetközi Folklórfesztivál és Népművészeti Vásárt. A fesztivál igazi találkozási pont, hiszen öt kontinens közel száz országának táncosai találkozhatnak egymással. A fő programok között szerepel a néptánc és a népzene, emellett kiállítások, színházi előadások, dzsessz, világzenei és komolyzenei koncertek valamint színházi, utcaszínházi előadások is megtekinthetők.

A településen 45 éve működő Délszláv Nemzetiségi Együttes és a Sváb Hagyományőrző Énekegyesület programjai teszik még színesebbé a helyi kulturális programokat.

Tököli Szüreti Napok alkalmával folklór eseményeket, szüreti bált és nagyszabású szüreti felvonulást rendeznek a városban több száz szereplő részvételével. A Tököli Bornapokon a tököli és környékbeli borok kerülnek a bíráló bizottság elé ahol minősítést kapnak. A minősítés után borkóstoló, ételkóstoló és kulturális programok várják az érdeklődőket.

2. TÖKÖL BEMUTATÁSA

Tököl sportélete igen élénk. Tökölről került ki a világválogatott kézilabdázó Szilágyi István, Pesuth Rita kick-box világbajnok, Hamar István válogatott labdarúgó és Kele Miklós, valamint Hoffman Pál válogatott kézilabdázó. A városban több, aktívan működő sportegyesület tevékenykedik, a sportcsarnokban nagy érdeklődést kiváltó sportversenyek zajlanak. Szabadidős jelleggel működik a Tököli Lovasklub, amely egyrészt felnőttek és fiatalok lovas, illetve fogathajtó ambícióit elégíti ki, továbbá részt vállal a település jelentős eseményeiből. A nyáron érkező vendégek meglephetik a minden év júniusában megrendezett Tököli Lovas Napokat.

A település életében fordulópontot jelentett a Városi Uszoda megépítése, amelyet 2007. márciusában adtak át. A ma már Tököl büszkeségének is mondható Városi Uszodában megkezdődhetett a településen a színvonalas úszásoktatás.

A versenysport és az utánpótlás nevelés alapvető változásokat mutat. A Tököli KSK hagyományos sportágait jelentő labdarúgó és kézilabda szakosztályok mellett megjelent a karate, a sakk, a ritmikus sportgimnasztika, a kick-bokszt a Fitt-kid, akrobatikus rock and roll és a birkózás. Tököl hagyományosan utánpótlás nevelő település. Az elmúlt évtizedekben labdarúgásban, karatében kézilabdában és birkózásban válogatottak s első osztályú játékosok egész sora került ki a településről.

3. Örökségünk

MŰEMLÉKI VÉDETTSÉG ALÁ TARTOZÓ ÉRTÉKEK

A települések településképi arculatának alakításában, fontos szerepet töltenek be a múltból megmaradt épített örökségek, különösen azok melyek időközben országos vagy helyi védettséget kaptak.

Kisboldogasszony templom

Tökölön műemléki védettséget élvez a Római katolikus templom, amely 14. sz.-i eredetű, gótikus templom. 1813-ban került átépítésre késő barokk stílusban. Berendezése: vörösmárvány főoltár, amelyet Mária Terézia adományozott (1770); a templom falán reneszánsz, Csehi Mihály csepel-szigeti ispán, tököli bíró 1519-ből származó vörösmárvány sírlapja helyezkedik el. Keletelt, egyhajós, szegmentívvel záródó szentélyű épület, amelynek deli falához középtájon torony csatlakozik. Nyugati homlokzata egyszerű, a kőkeretes kapu felett erőteljes oromzat van. A déli oldalon két hajóablak, a hajó közepén a régi mintájára felépített gótikus, felső részén barokk kiépítésű, saroktámpilléres kőtorony található.

Kőkeretes oldalbejárat a torony földszintjén. A hajó és a szentély fala ferde síkkal kapcsolódik. A szentélyt északról és délről egy-egy ablak világítja meg. A sekrestye a szentély északi oldalához kapcsolódik. A hajó északi falán négy ablak. A templom a torony kivételével téglából épült a déli fal kővel vegyesen. A templom külső, belső felújítása megtörtént, környezete rendezett.

A templom 1928-ban

Szent Anna kápolna

Műemléki védetség alatt áll a Római katolikus Szent Anna kápolna, amely a XIII. sz-ban épült, a XIX. század végén barokk stílusba átépítették. A II. világháborúban romos lett, 1944-ben a kápolna leégett, újjáépítése 1985-ben történt.

Szabadon álló, egyhajós, alacsonyabb, kissé beugró szentélyvel, kőtégla, vakolatlan, nyeregtetős, cserépfedésű épület. Egyszerű, tagolatlan, oromfalas, főhomlokzatán, szegment íves ajtó, felette félköríves nyílás. Jobboldali falán félköríves ablakok, valamint a szentély déli falán.

A kápolna Anna napkor van nyitva, a tököliek ide járnak Anna napi búcsúra.

*A tököli Szent Anna-kápolna 1944 előtt
A romos kápolna délkelet felől*

MŰEMLÉKI KÖRNYEZET ÉRTÉKEI

Műemléki környezetnek minősül a műemlékkel közvetlenül határos ingatlan, közterületrész és a közterületrészekkel közvetlenül határos ingatlan.

A jogszabályban meghatározott műemléki környezet igen szép példája Tökölön a felújított Római katolikus templom és műemléki környezete, a plébánia épülete és az átépített, szépen kialakított közterei.

Országalma, kettős keresztrel

Hősök tere, I. vh. emlékmű

Plébánia

1848-as emlékmű és zászló park

A falu egykori első iskolája (ma rendőrőrs és védőnői körzet)

HELYI EGYEDI VÉDELEM

A településkép alakulásában minden településen döntő szerepe van az egyedi védelem alatt álló épületeknek, épületegyütteseknek. A helyi egyedi védelem alatt álló épület telkén vagy a szomszédos telkeken az egyedi védelem alatt álló épület ill. épületegyüttesek értékeinek érvényesülését biztosítani kell.

Tököl Város helyi védettség alá tartozó értékei a 2/2016 (I.29.) számú rendelete alapján:

- Fő utcai katolikus temető (hrsz.: 144)
- Rk. Templom melletti plébánia épülete (hrsz.: 2324)
- Hősök tere lakóház (hrsz.: 2322)
- A Börtön területén lévő víztorony (hrsz.: 0165/5)

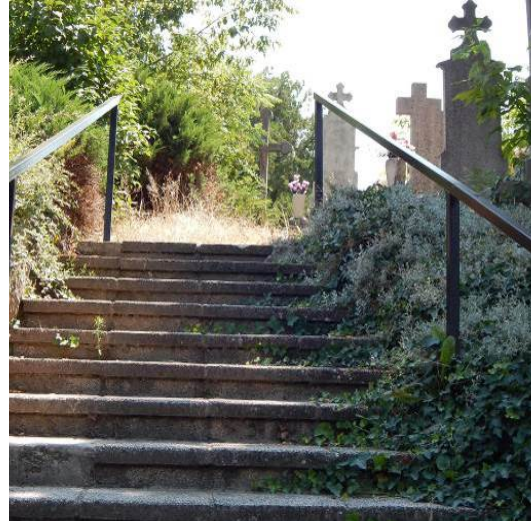

3. ÖRÖKSÉGÜNK

A Börtön területén lévő víztorony (hrsz.: 0165/5)

Fő utcai katolikus temető (hrsz.: 144)

Hősök tere 3. lakóház (hrsz.: 2322)

Rk. Templom melletti plébánia épülete (hrsz.: 2324)

HELYI EGYEDI VÉDELEMRE JAVASOLT ÉPÜLETEK

Zrínyi utca 13. Tájház (Bonhardt ház)

3 épületből álló épület együttes. Német tájház.

Református lelkipásztori hivatal és harangláb (Fő út 109.)

TÖKÖL TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

Táncsics Mihály és Dózsa György-köz sarki épülete. 1930-as években épült vályogház, mely felújítása, hagyományőrzése minta értékű

Kossuth Lajos utca

HELYI EGYEDI VÉDELEMRE JAVASOLT ÉPÜLETEK

Fő út 33.

Régi téglá épület, korabeli tömör kőkerítéssel.
Lakóépület; épületrész;
udvar
kor/keletkezés időpontja:
XX. század eleje

Fő út 37.

Lakóépület; épületrész;
udvar
leírás:
Régi parasztház.
kor/keletkezés
időpontja: XX. század
eleje

Fő út 47.

Lakóépület; épületrész;
udvar
Régi parasztház.
kor/keletkezés időpontja:
XX. század eleje

Fő út 51.

Lakóépület; épületrész;
udvar
Régi parasztház.
kor/keletkezés
időpontja: XX. század
eleje

HELYI EGYEDI VÉDELEMRE JAVASOLT ÉPÜLETEK

Fő út 100.

Lakóépület; épületrész;
udvar
Régi parasztház.
kor/keletkezés
időpontja: XX. század
eleje

Fő út 98.

Fészer

Fő út 128.

Lakóépület; épületrész;
udvar
Régi parasztház.
kor/keletkezés
időpontja: XX. század
eleje

Fő út 139.

Lakóépület;
épületrész; udvar
leírás:
Régi parasztház.
kor/keletkezés
időpontja: XX.
század eleje

HELYI EGYEDI VÉDELEMRE JAVASOLT ÉPÜLETEK

Aradi utca 35.

Lakóépület;
épületrész; udvar
Szépen felújított
lakóház. Az udvarban
található egy szép
koros feketefenyő ill.
az utca felőli
bejáratnál két koros
oszlopos nyár.
kor/keletkezés
időpontja: 1934

Aradi utca 48.

Lakóépület;
épületrész; udvar
leírás:
Szép régi parasztház.
Kertjében 2006-ban
állított kereszt az Ági
család hálaáért.
kor/keletkezés
időpontja: XX. század
eleje

Kossuth utca 30.

Lakóépület;
épületrész; udvar
leírás:
Régi parasztház.
kor/keletkezés
időpontja: XX. század
eleje

EGYÉB, TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKEK, EGYEDI TÁJÉRTÉKEK HALMAZOS TELEPÜLÉSSZERKEZET

A település belterületén található, a Mester utca, a Kossuth Lajos utca, az Aradi utca és a József Attila utca utcárészletei által (a Piac teret is beleértve) körülhatárolt, jellegzetes, karakteres terület, amely halmazos településszerkezete (utcahálózata, telekfelosztása, a házak telken belüli elrendezése) miatt nemzeti kulturális érték, mely megőrizendő, védendő.

Kirchner kocsma (József Attila utca) régen és ma

Piactér és Kossuth Lajos utca sarok

Kossuth Lajos utca és József Attila utca sarok

EGYÉB, TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKEK, EGYEDI TÁJÉRTÉKEK

ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKEK

A tököli református templomot Nagy Béla építész-mérnök tervezte. A 150 fő befogadására alkalmas épület tornya a Fő utca tengelyében áll, így mindenhol jól látható. A templom 2011 nyarán készült el.

EGYÉB, TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKEK, EGYEDI TÁJÉRTÉKEK

SZOBROK ÉS EMLÉKMŰVEK TÁJI ÉRTÉKEK – SZAKRÁLIS SZOBROK

Gergics-kereszt

EGYÉB, TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKEK, EGYEDI TÁJÉRTÉKEK

SZOBROK ÉS EMLÉKMŰVEK TÖRTÉNELMI EMLÉKEK

Maléter kopjafa

Maléter Pál szobra

Országalma kettős keresztrel

1848-as emlékoszlop Turullal

Történelmi zászlópark

Csillag döntés

EGYÉB, TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKEK, EGYEDI TÁJÉRTÉKEK

SZOBROK ÉS EMLÉKMŰVEK

EGYÉB, TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKEK, EGYEDI TÁJÉRTÉKEK

TÖKÖL TELEPÜLÉSKÉPI ARCVOLATI KÉZIKÖNYV

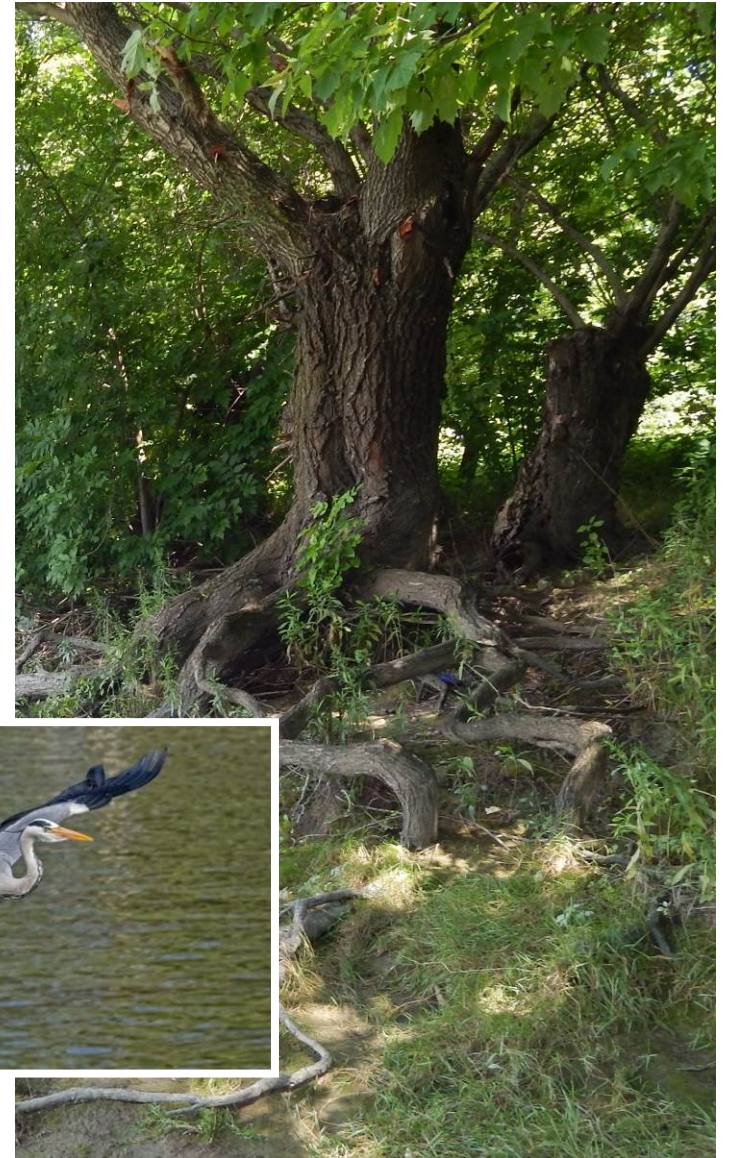
Testvérváros Emlékmű, zászlórúd, EU, Tököl és Klein Rönau város zászlóival, a városok címerével a talapzaton.

A város első tűzoltókocsija

TÁJI, TERMÉSZETI ÉRTÉKEK VIZES ÉLŐHELYEINK

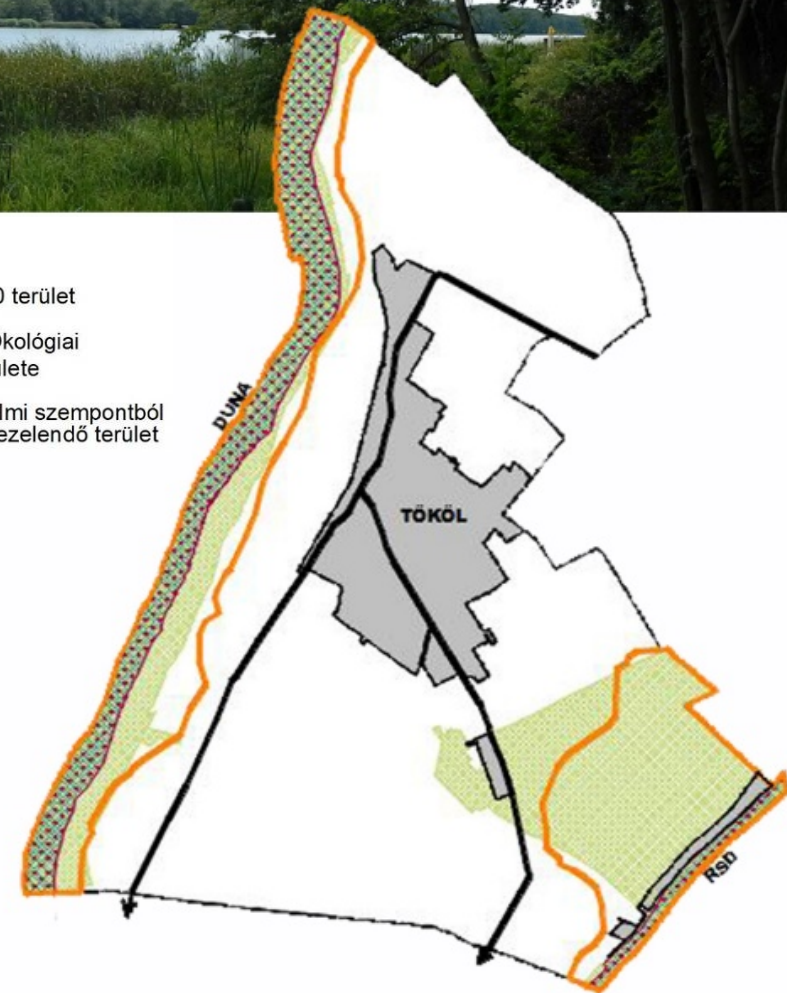

Tököl legfőbb táji, természeti értékei a vizes élőhelyei, a Nagy-Duna, valamint a Ráckevei (Soroksári)-Duna-ág tökölí szakasza. A település természetvédelmi lehatárolással érintett területei is e vízfolyásokhoz kapcsolódnak. Mind a Duna, mind a Ráckevei Duna-ág európai közösségi jelentőségű természetvédelmi terület (Natura 2000 kiemelt jelentőségű természet megőrzési terület). Ezen túlmenően a Duna és szélesebb ártere, valamint a Ráckevei Duna-ág a hozzá kapcsolódó nagyterjedésű erdőterülettel, a Tököliparkerdővel a nemzeti ökológiai hálózat részeként is nyilvántartottak.

E területeken fennmaradt természetközeli élőhelyek a vízfolyásokat kísérő nádas felületekkel, a fűz-nyár ligeterdőkkel, gazdag madárvilággal és apróvad állománnyal a tájképet is gazdagítják. A természetet formáló erők, a nap, a szél hatására változó, napszakonként, évszakonként más-más arcot öltő vizes élőhelyek szépsége leginkább a vízén, vízparton közlekedve mutatkozik meg.

- Vízfelület
- Natura 2000 terület
- Országos Ökológiai Hálózat területe
- Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület

3. ÖRÖKSÉGÜNK

NAGY DUNA

A település nyugati közigazgatási határán húzódik Európa és Magyarország kék szalagja, a Duna. A folyót kísérő egykori gazdag vízi világ a XIX. századi folyószabályozás következtében a vízparti részekre szorult vissza, sok helyen már csak keskeny galériaerdő (folyóvizet kísérő természetes növénytársulás) jelzi a folyó útját.

Tököl térségében a fűzek és nyárok alkotta zöld szegély helyenként kiszélesedik. A buja növényzet vadregényes tájat rejt, az ártéri erdők, mocsarak, holtágak növényekben és állatokban gazdag világát. A Tököl-Százhalombatta között közlekedő komp kikötőjétől akár északra, akár délre indulunk, ízelítőt kapunk az ártér e csodálatos világából.

Sokan járnak ide horgászni, a nyári melegben megmártózni, vagy csak feltöltődni a vízen megcsillanó napsugarak, a visszatükröződő fák és kék égbolt látványában, hallgatni a szél susogását és beleszippantani a Duna illatába. A Dunát a tököliek sajátjuknak érzik, elválaszthatatlan részét képezi az identitásuknak.

Hangulatos fák a Duna partján

RÁCKEVEI (SOROKSÁRI)-DUNA-ÁG

A jelenlegi formáját a folyószabályozás következtében elnyert állóvízi jellegű vízfolyás a jelentős terhelés ellenére is még természetközeli megjelenésű. A kiterjedt nádas felületek, a vízparti szegélyeket kirajzoló bokorfüzesek, fűz-nyár ligetek a csendes, nyílt víztükörrel szép tájképi együttest képeznek.

A gazdag állatvilágnak (csigák, kagylók, halak, kételtűek, hüllők, madarak és kisemlősök) is otthont adó Duna-ág a vízitúrázók, üdülni, pihenni vágyók kedvelt helye. A part menti ligetes-fás üdülőterületen tájba simulnak még a hivalkodó épületek is.

TÁJI, TÁJKÉPI ÉRTÉKET JELENTŐ EGYÉB ZÖLDFELÜLETEK

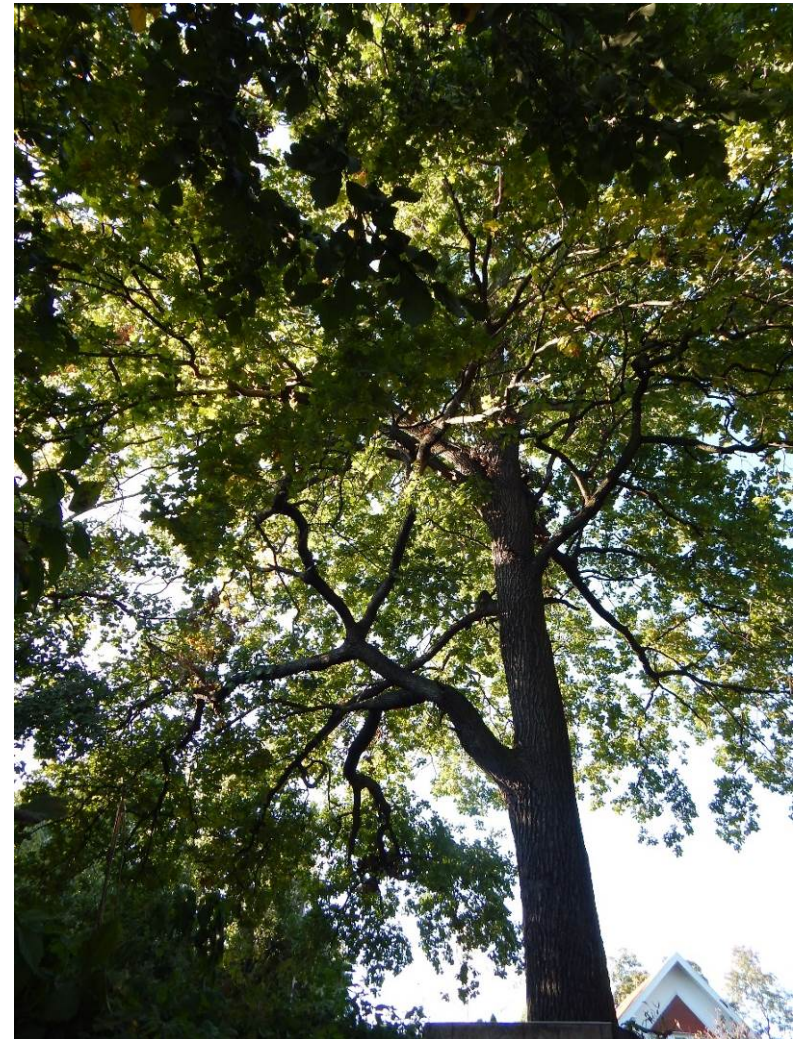
TÖKÖLI PARKERDŐ

Tököl délkeleti határában terül el Csepel-sziget legszebb séta erdeje, a Tököli parkerdő. A régi térképek tanúsága szerint ezen a helyen az erdőgazdálkodás régmúltra tekint vissza, a 19. sz. eleji katonai felmérés területét, mint Urasági nagy erdő szerepelteti. A parkerdei létesítményekkel felszerelt, vegyes fajösszetételű erdő kiterjedt felületével a tököli táj meghatározó eleme, a környékbeli települések lakó- és üdülőnépessége is gyakran felkeresi.

AZ IDŐS FAEGYEDEK méltóságot sugároznak, élő szoborként díszítik az utcákat, tereket

A TÖKÖL VÉDJEGYÉVÉ VÁLT VÉRSZILVA FASOR A FŐ UTCÁBAN sajátos karaktert ad a városnak

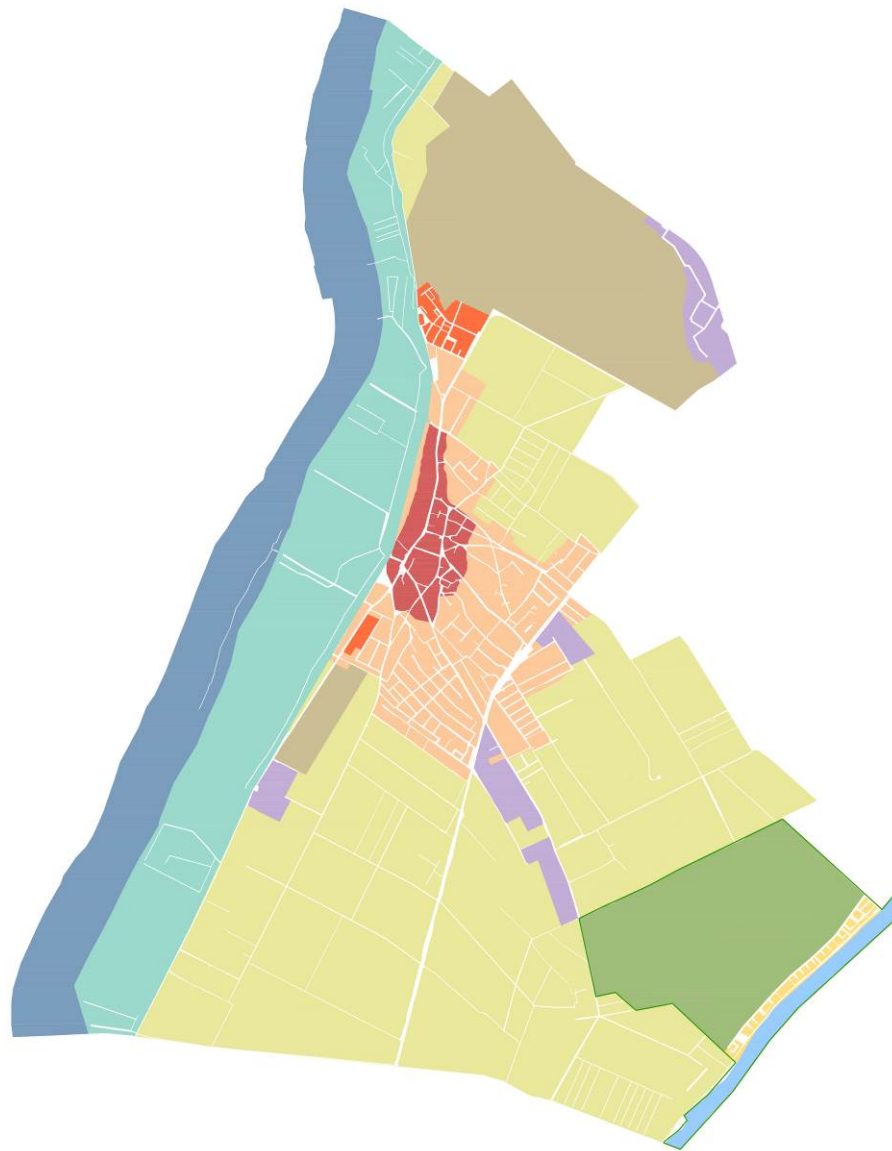

4. Eltérő karakterű területek

4. TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ, ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

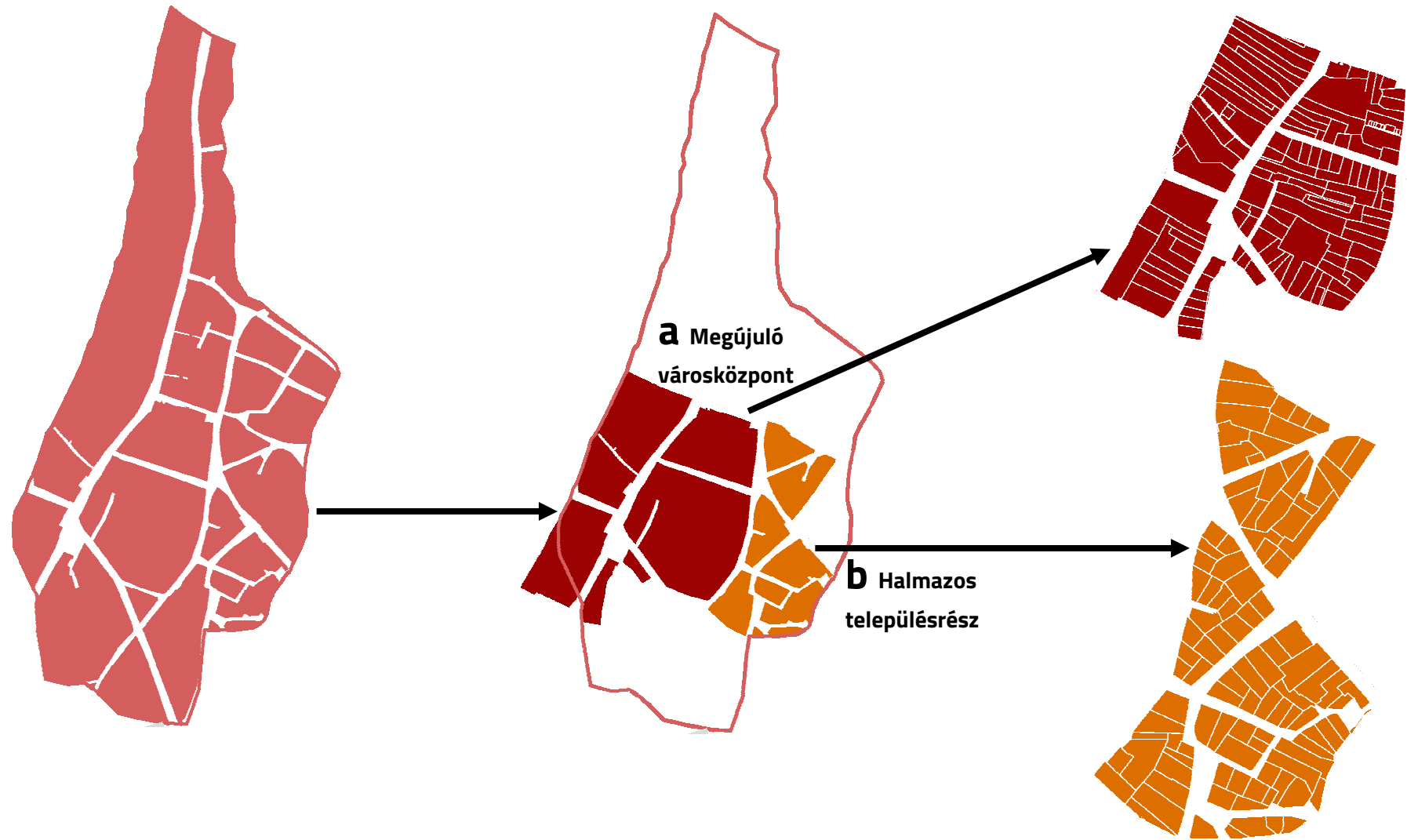
A TELEPÜLÉSKÉP, ARCULATI JELLEMZŐK ÉS TELEPÜLÉSKARAKTER BEMUTATÁSÁVAL

- Történelmi településmag
- Hagyományos kertvárosias lakóterületek
- Intenzív beépítésű lakóterületek
- Gazdasági jellegű területek
- Egyedi területek (börtön, repülőtér)
- Kis Duna menti üdülsi, rekreációs használatú területek
- Duna és hullámtere
- Mezőgazdasági területek

TÖRTÉNELMI TELEPÜLÉSMAG

TÖRTÉNELMI TELEPÜLÉSMAG

A MEGÚJULÓ VÁROSKÖZPONT

☞ A város településszerkezetének kialakulásában döntő szerepet játszott a település történelmi úthálózati rendszere (a belterületet átszelő közlekedési útvonal hálózata), amely napjainkig megőrizte régi jellegét.

A történelmi településmagot a Fő utca, József Attila utca, Kolozsvári utca, Kossuth Lajos utca, Pozsonyi utca határozza meg a hozzá kapcsolódó halmazos településrészsel.

A Fő út súlypontjában a Mester és Kossuth Lajos utca Piac tér közötti szakaszon történik a városközpont funkcióbővítő rehabilitáció, amely Európai Unió támogatással valósul meg. Az itt található intézmények folyamatosan kerülnek bővítésre, felújításra.

4. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

4. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

HALMAZOS TELEPÜLÉSRÉSZ

b A halmazos településszerkezetet keskeny, rövid utcák, közök, zegzugok, a házak rendezetlen halmaza jellemzi. E területen a szabálytalanság az összes fontos morfológiai elemet (utcahálózat, telekfelosztás, a házak telken belüli elrendezése) felöleli. Mára a telkek beépítését az utcára merőleges nyeregtetős, oldalhatáron vagy az utcavonalon álló beépítés jellemzi. Ezt a struktúrát több helyen egyre inkább megbontja a szabadon álló beépítés. A jövőt illetően a régi struktúrához való illeszkedést előtérbe kell helyezni.

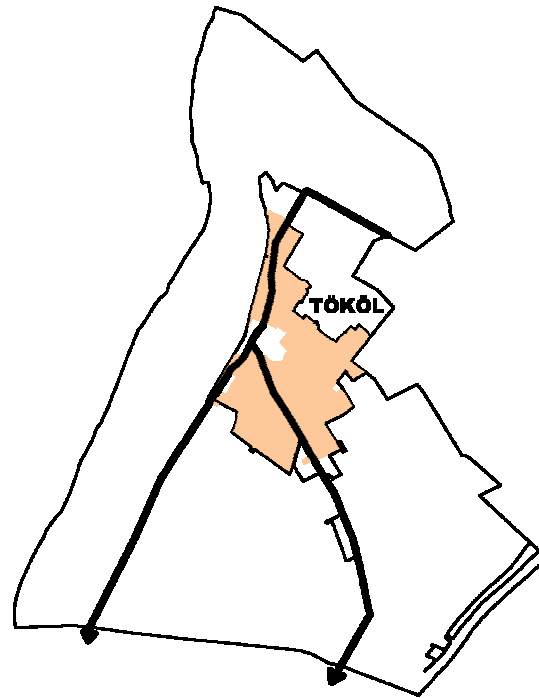
HAGYOMÁNYOS KERTVÁROSIAS LAKÓTERÜLET

Tököl hagyományos kertvárosias lakóterületeinek tömbjei a 19. század közepétől és a 20. században jöttek létre.

A hagyományos kertvárosias lakóterületek épületeinek tömegformálása eltérő, a század évtizedeire jellemző építészeti stílusokat követi. Kezdetben az utcára merőleges gerincirányú tetőszerkezettel oromfalas kivitelezésben épültek a lakóépületek. A nyílásoknak többféle és formájú változata fordul elő, melynek célja a padlástér bevilágítása illetve szellőztetése volt.

Ezen épületekre az egyszerű tornácos kialakítás a jellemző. A tornác általában oszlopokkal, illetve pillérekkel került alátámasztásra, amely lefedésre került. Az idő múlásával a tornácok gyakran kerültek beépítésre, befalazásra, ami következtében már egy aszimmetrikus épület tömeget alkotnak. Tököl területén néhány tornácos épület maradt fenn, melyeket védeni kell.

4. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

A polgárosodás jegyeit követve a helybeliek szívesen építettek manzárd-tetős épületeket, helyenként kisebb toronykialakítással.

Az 1923. után kialakított lakótömbök már szabályos utca hálózattal, telekstruktúrával kerültek kialakításra, a lakóépületek előkerttel létesültek, a korábbi hagyományokhoz híven többnyire oldalhatáron álló beépítéssel.

Az 1960-70-es években Tököl területén is megjelentek a sätortetős családi házak.

Az 1980-as évektől Tökölön is megkezdődött tetőtér-beépítéses nyeregtetős családi házak építése. Tököl hagyományos kertvárosias lakóterülete mára az egymástól markánsan eltérő építészeti jegyek, a sokszínű épületek miatt igen heterogén.

INTENZÍV BEÉPÍTÉSŰ LAKÓTERÜLETEK

INTENZÍV BEÉPÍTÉSŰ LAKÓTERÜLETEK

a) RÁCKEVEI ÚTI TÁRSASHÁZAK TERÜLETE

A Ráckevei úti társasházak beépítésű lakótelep az 1960-as évek elején épült a város dél-nyugati részén a BV dolgozói részére. A társasházak önálló telkeken, kerültek elhelyezésre, melyek telkenként körbe vannak kerítve. Az épületek F+2 vagy F+3 emeletesek, melyek lapos vagy magas-tetővel kerültek kivitelezésre. A lakótelep épületei nem képeznek kiemelkedő építészeti értéket.

INTENZÍV BEÉPÍTÉSŰ LAKÓTERÜLETEK

b) PESTI ÚTI LAKÓTELEP

ba) Intenzív beépítésű lakóterületi rész

E városrész a tököli repülőtér mellett a reptér szovjet katonai állománya részére épült.

A rendszerváltást követően a szovjet katonák kivonulása után a város vezetése megvalósította a lakótelep újrahaznosítását, az épületek felújítását, értékesítését.

A lakóépületek F+2, F+3 emeletesek tetőtér-beépítéssel, a F+4 emeletes lakóépületek lapos-tetősek.

bb) Kertvárosias beépítésű lakóterületi rész (lásd következő oldalt)

A lakótelephez közvetlenül kapcsolódik egy új építésű fölszintes családi-házasparkos beépítésű lakóterület.

A lakótelep ma kellemes kisvárosias egységes arculatot, élhető lakótelep képét mutatja, alapfokú ellátása biztosított, amely mára települési alközponttá alakult.

4. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

4. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

c) TELEPÜLÉSI ALKÖZPONT (Pesti úti lakótelepen)

4. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

GAZDASÁGI JELLEGŰ TERÜLETEK

A város gazdasági területeinek arculatát a raktárbázis jellegű, magántőkéből épülő logisztikai létesítmények határozzák meg.

a NAGYKITERJEDÉSŰ KERESKEDELMI TERÜLET az ún. Aiport Üzletközpont a Sziget Center Bevásárlóközpont

b GAZDASÁGI HASZNÁLATÚ TERÜLETEK

- 1. a volt Dunai Repülőgépgyár területe, ahol 1998 óta működik a Dunai Repülőgépgyár Vagyonkezelő kft. kezelésében az AIPORT Ipari park
- 2. a Csépi út melletti Gazdasági terület
- 3. a Vince Ipartelep területe, amely vegyes-használatú vállalokozási területként működik
- 4. a Petőfi-ipartelep területén különböző vállalokozások működnek

A település északi területén kialakított AIPORT Ipari Park és környezete (Sziget Center Bevásárló Központ) jelentős hatással bír a környező településekre is..

A területeken az épületek általában csarnok jellegű helyenként könnyűszerkezetes épületek, részben magas tetős kivitelezésűek.

TÖKÖL TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

SZIGET CENTER BEVÁSÁRLÓKÖZPONT

AIPORT IPARI PARK Fő bejárata

4. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

CSÉPI ÚT MELLETTI GAZDASÁGI TERÜLET

4. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

VINCE IPARTELEP

PETŐFI-IPARTELEP

EGYEDI TERÜLETEK

Tököl város településképi arculatában meghatározó szerepe van két egyedi területnek. A két terület településképi azonos jellemzője a zárt épített kerítés.

1. Fiatalkorúak Börtöne:

A Tököli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet a város külterületén található a Ráckevei úton. Az intézet 25 hektárnyi területen terül el a belterület határától délre. A terület korábban, a múlt század 20-as éveiben huszárlaktanyaként működött. 1956 után internálótáborként működött a honvédség birtokában volt. A fiatalok börtönéül 1963. óta működik.

Dél felől a városba érkezőknek vizuálisan negatív képet mutat, emellett környezete szlömösödést generál, amely a déli városrész fejlődésére komoly veszélyt jelent.

EGYEDI TERÜLETEK

2. Repülőtér:

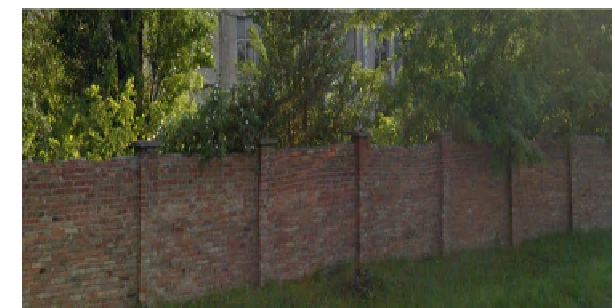
A tököli repülőtér Tököl, Szigetszentmiklós, Szigethalom, Halásztelek, valamint a Duna által határolt, egykor Horty-ligetnek nevezett területen található. Besorolása nem nyilvános fel és leszállóhely. A repülőtér az 1940-es évek elején létesült a Dunai Repülőgépgyár Rt. Üzemi repülőtereként. Horty-ligetet és a tököli repülőteret 1944. novemberében foglalták el a szovjet csapatok, 1956 november 3-án e bázison fogták el Maléter Pált. 1991-ben a szovjetek elhagyták az országot, így a repülőteret a magyar honvédség vette használatba. A volt állami tulajdonban álló és az ÁPV Rt. Kezelésében lévő tököli repülőtér nyilvános privatizációs eljárás keretében 2004-ben került eladásra. A nyertes a Tököl AIRPORT Rt. lett. Az új tulajdonos a TÖKÖL AIRPORT Zrt. bérbeadóvá vált, így a repülőteret a Master Sky Kft. üzemelteti.

A repülőtér a mai állapotát tekintve jelenleg igen alulhasznosított.

1. KAPU

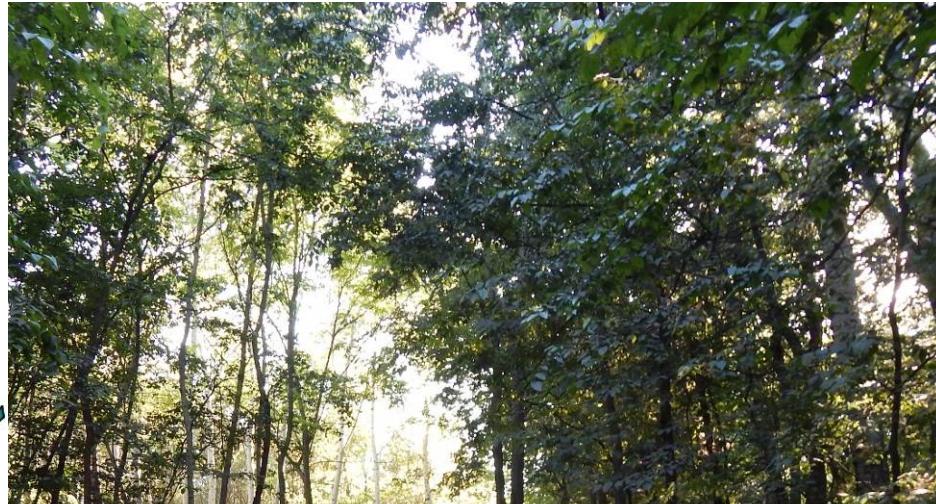
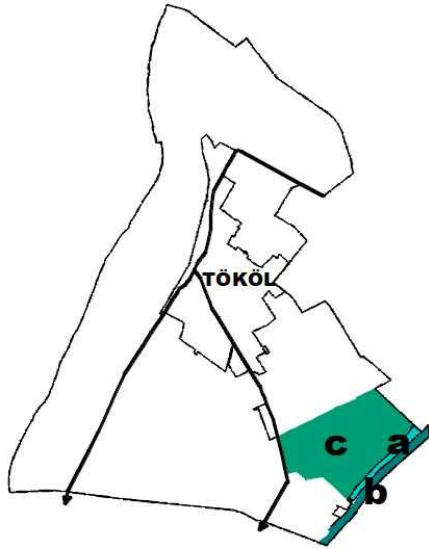

2. KAPU

KIS DUNA MENTI ÜDÜLÉSI, REKREÁCIÓS HASZNÁLATÚ TERÜLET

A település közigazgatási területének délkeleti határát képező Ráckevei (Soroksári)-Duna-ág környezetével a település arculatának meghatározó, település- és tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területe.

A természeti értékekben bővelkedő, páratlan szépségű vizes élőhely és a hozzá kapcsolódó parkerdő olyan természeti tőke, melyet a település az üdülés, idegenforgalom és rekreáció számára hasznosít. Karakterében a beépített területre (a) az RSD és parti sávjára (b), és a parkerdőre (c) tagolódik.

a RSD MENTI ÜDÜLŐTERÜLET

Tököl üdülőterülete a város belterületétől elszakadva a Ráckevei-Soroksári-Duna-ág mentén alakult ki. Az üdülőterület mára már teljesen beépült. Az RSD-vel párhuzamos elhelyezkedésű kiszolgáló út tárja fel a területet. Erre a kiszolgáló útra merőleges rövid utcák kerültek felfűzésre, amelyek a telkek megközelítését szolgálják. Az üdülő telkek és a dunai kapcsolathoz gyalogos lejárók kerületek kialakításra. Napjainkban a területet vegyes-használatú üdülési és lakó funkciójú területhasználat jellemzi. Kezdetben a kistelkekre kisebb házak épültek, a telekegyesítések következtében, ma már családi házként funkcionáló nagyobb épületeket is építenek, melyek általában szabadon álló, földszint+tetőtér-beépítéssel épülnek.

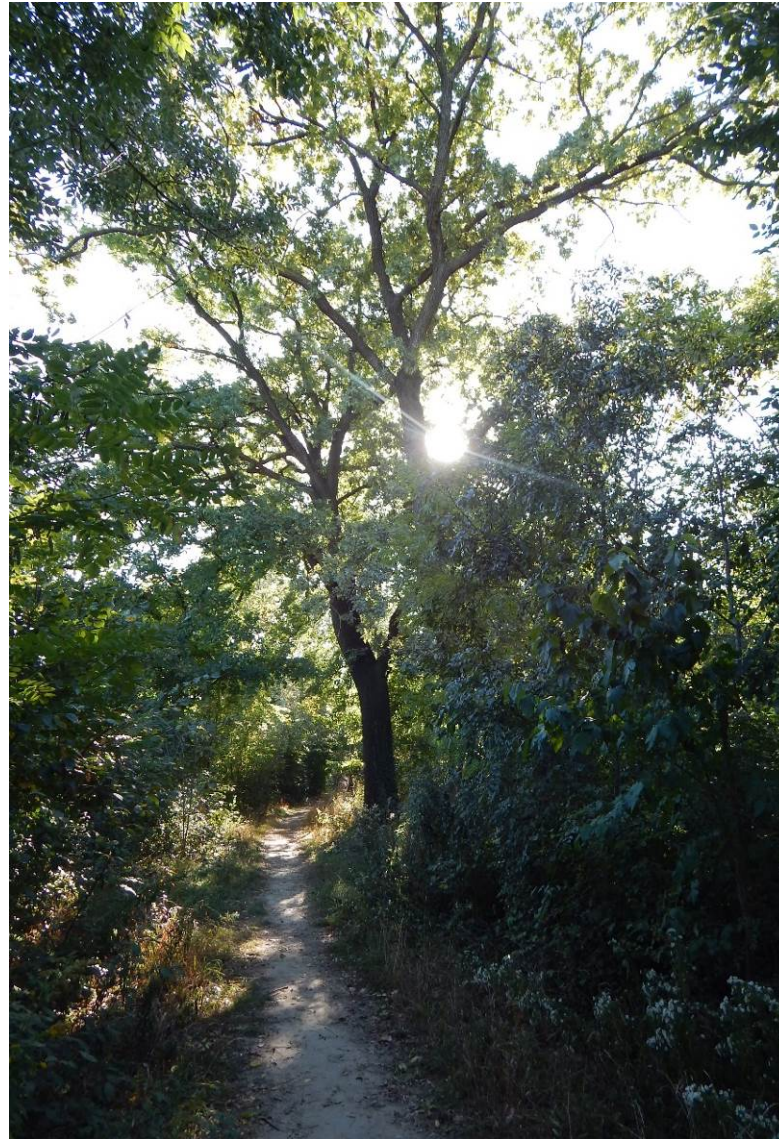
4. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

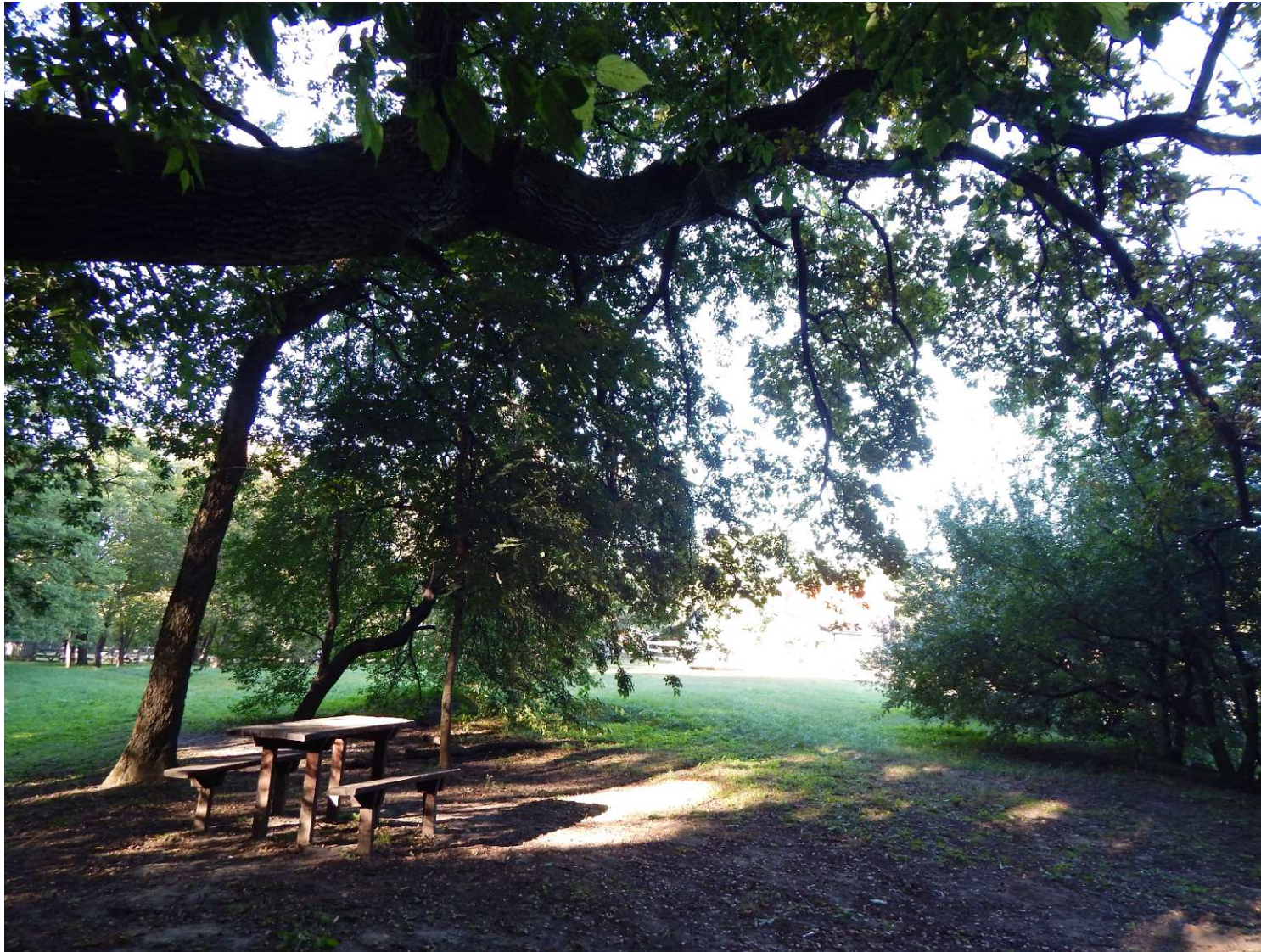
4. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

b Az RSD mentén hosszan elnyúlóan épült ki Tököl üdülőterülete. A víz szegélye ennek megfelelően hasznosított, egyéni használatú stégekkel sűrűn tagolt terület. Kedvező módon az üdülőtelkek nem nyúlnak le a vízpartig, a vízfolyást meredek rézsú kíséri, mely többnyire növényzettel sűrűn borított felület. A rézsú tetején, helyenként földes, helyenként stabilizált burkolattal ellátott közterület (Diana sétány) húzódik végig. Az ennek folytatásában vezető földúton egész Szigetcsépig eljuthat az ember. A víz felől szemlélve, a közhasználatú sétány mögött, növényzettel takartan bújnak meg az üdülőtelkek. A vízfolyást kísérő sűrű nádas és a part menti buja növényzet, valamint az üdülőterület ligetes jellege miatt kellemes természetközeli élményt nyújt a terület. Az RSD szemközti oldalán látható, Dunavarsányhoz tartozó Domariba-sziget is hasonló megjelenésű.

4. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

C TÖKÖLI-PARKERDŐ

A zömében Tököl, kisebb részben Szigethalom közigazgatási területén, összesen mintegy 400 ha területen elterülő parkerdő 3 km (ebből Tökölön közel 2 km) hosszan nyúlik el a Ráckevei-Dunát szegélyező üdülősor mentén. Valamikor az üdülősor helyén is erdő állt, ennek köszönheti az üdülőterület máig ligetes jellegét.

A parkerdőt vegyes fajösszetételű és korú lombhullató faállomány alkotja. Területén a Pilisi Parkerdő Zrt. 10 állomásból álló tanösvényt alakított ki. Az erdőben több helyen pihenőhelyet létesítettek, esőbeállók, padok, asztalok, tűzrakóhelyek, erdei játszóeszközök szolgálják a kellemes kikapcsolódást.

A parkerdő a településkép meghatározó eleme, elsősorban az üdülőterület jellegét befolyásolja, de a hozzá kapcsolódó kiterjedt erdőterület, elnyúlva a Szigetcsépi útig, e fő közlekedési útról feltáruuló látványt is meghatározza.

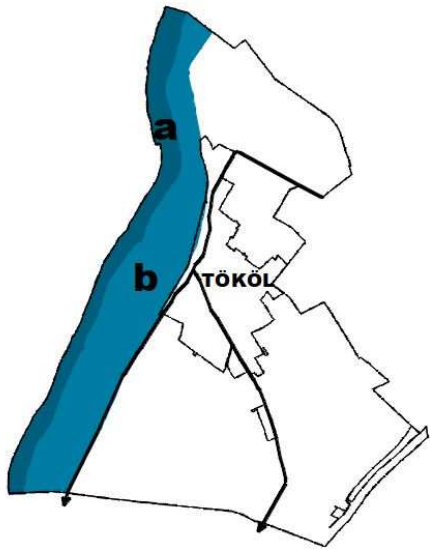
4. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

DUNA ÉS HULLÁMTERE

A Duna hullámtere az árvízvédelmi töltésig, illetve a védőgát szerepét betöltő, Szigetújfaluba vezető út magasított töltéséig terjed. Karakterét tekintve területe további két területrészre bontható.

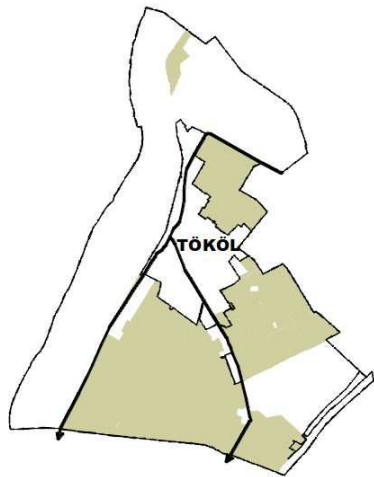
a Az Urbanicza-sziget a folyót kísérő keskeny területsávval a nyári gátig a Duna és a vizek hatásának erősen kitett, sűrű galérianövényzettel borított, nyílt vízfelületekkel tagolt, természetközeli megjelenésű terület.

b A hullámtér többi része nagyrészt már művelés alá vont terület, szántó vagy telepített erdő, amely azonban a folyó árterületeként a vizek által befolyásolt terület, s ahol még felfedezhetők az egykori oldalágak nyomai.

A hullámtér - kivéve Prikatelep – beépítetlen. Épületek, építmények a kompikötő és a vízműlétesítmények kivételével nem találhatóak. A Repülőtér és a Duna között elhelyezkedő Prikatelep területén engedély nélkül létesített, alacsony esztétikai színvonalú hétvégi házak bújnak meg a töltés és a fák takarásában.

MEZŐGAZDASÁGI TÁJ

A külterület további részét jellemzően nagy táblákban művelt mezőgazdasági területek borítják, melyek egyhangúságát kedvezően oldják az elszórtan megjelenő erdőfoltok, utakat, mezsgyéket kísérő erdősávok, fasorok.

A mezőgazdasági területek túlnyomórészt szántóföldi műveléssel hasznosítottak, az egyéb művelési ágú területek - legelők, rétek, nádasok, szőlőterületek, gyümölcsösök, kertes területek – a külterület alig több, mint 5 %-án osztoznak.

Tököl borvidéki település, az egykor jelentős szerephez jutó szőlőterületek emlékét azonban már csak a szőlőkataszteri nyilvántartás őrzi. A térség alapvetően beépítetlen jellegű, csak néhány helyen bukkan fel a mezőgazdasági táblák között egy-egy mezőgazdasági major, üzemi terület. Ezek közül az egyik legjelentősebb a Ledina térségében a legeltető állattartás hagyományát őrző állattartó-telep és a növénytermesztési központ.

5. Ajánlások

5. AJÁNLÁSOK

A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

A város múltbéli településképi arculatának megőrzése igen fontos, melyet javasolunk továbbra is megvédeni. Nem célszerű a beépítések jellegét megváltoztatni, a kertvárosias jelleget meg kell őrizni, az új beépítésű részeken a közterületek fásítását/növénytelepítéseit elő kell írni.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

Ha építkezésbe fogunk legelső szempont a helyszín gondos kiválasztása, ilyenkor különösen érzékennyé válunk a környezet látványára. A helyszín kiválasztásával figyeljük a megépült házakat, kerítéseket, köztereket. Ilyen irányú sétáink alkalmával akaratlanul összehasonlítjuk az egymás mellett lévő épületeket, vizsgáljuk a meglévő sziluettjüket, illenek e egymáshoz részleteiben és teljes látványukban egyaránt. Vizsgáljuk, hogy a különböző kialakítású épületeket mi teszi otthonossá, a lakók milyen igényeket támasztanak lakóhelyük iránt, melyet pl. a kertjük ápolásának milyensége rögtön elárul. Általában egy településen belül sok különféle karakterű utca és abban eltérő karakterű beépítés található. Fontosnak tartjuk, hogy az eltérő jellegű településrészek az adottságokhoz igazodva, a környezetükhöz illeszkedve, a hagyományokat megőrizve épüljenek, alakuljanak, harmóniát teremtve a részletekben és az egészben egyaránt. Ezért javasoljuk, hogy mielőtt építkezünk, felújítunk, átalakítunk nézzünk körül a szomszédban. Elképzeléseinket próbáljuk meg harmonikusan összeilleszteni a meglévő környezet adottságaival. Az útműtató az alábbiakban ehhez ad segítséget. A piros "X" jellel a nem ajánlott esetek szerepelnek, míg a zöld „pipa” jelöléssel az ajánlott megoldások láthatók.

TÖRTÉNELMI TELEPÜLÉSMAG

TEREPALAKÍTÁS, TELEPÍTÉS

A város területe sík, ezért a telkeken a természetes terep megváltoztatása nem indokolt, nem javasolt. A történelmi településmag középső részén találkozunk a megújuló városközponttal. Látható, hogy a megújuló városközpont területén az új vagy felújított építmények, a környezeti adottságok figyelembevételével, ahhoz illeszkedve az utca jellemző adottságait és értékeit figyelembe véve kerültek kialakításra, melyet folytatni kell.

Az utcafronttól egyenlő távolságra lévő épületek egységes nyugodt jó ritmusú képet adnak.

Egységes utcakép létrehozása egyenlő távolságra lévő épületekkel lehetséges. Hátra húzással megtöri az utca ritmusát.

5. AJÁNLÁSOK – ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

A történelmi településmag területén a megújuló városközponton kívüli területeken a lakóépületek telken belüli beépítése igen vegyes. Oldalhatáron álló, szabadon álló és az utca határvonalán álló beépítéssel egyaránt találkozhatunk. Az új épületek, vagy a meglévő épületek átépítésekor az új építészeti megoldások esetén javasolt megtalálni a megfelelő összhangot a régi és az új között. Törekedni kell az új épületek telepítése során, hogy az illeszkedjen az utcában a meglévő házakhoz, se előrébb se hátrább ne álljon, a tetőgerinc magassága azonos legyen. A területen az utcaképbe nem illeszkedő magasságú épületek nem elfogadhatók. Új épület elhelyezésénél figyelembe kell venni a meglévő épületek előkertjeit, arányait, tömegét.

ÉPÜLETMAGASSÁG

A megújuló városközpont épületeinek magassága nem konkurál a környező lakókörnyezet épületeinek magasságával. Eltérő magasságú épületeknél nem egységes utcakép jön létre. A kiugróan magas épület megbontja a nyugodt egységességet, ezért az új, vagy az átalakított épületek magassága a meglévő/szomszédos épületekhez, az utcaképhez igazodó legyen.

Az utca határvonalára épített házaknál ne tűzfalat alakítsunk ki, hanem mindig tegyünk ablakokat, hogy az utcakép egységes nyugodt ritmusú képet adjon.

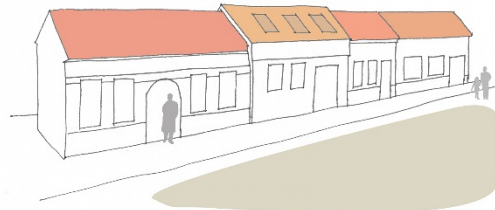

5. AJÁNLÁSOK – ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

TETŐHAJLÁSSZÖG, TETŐFORMA

A tetőformájának és hajlásszögének meghatározásakor a településre és a közvetlen környezetre jellemző adottságokat kell szem előtt tartani. Tököl város már beépült utcáinak képehez az egyszerűbb tetőformák jobban illeszkednek, mint a bonyolult, tördelt formák, ezeket kerülni kell. A tető hajlásszöge általában 35° - 45° között van, melyet javasolunk továbbra is betartani.

Azonos tetőformák alkalmazásakor egységes, nyugodt utcakép jön létre.

Eltérő tetőformájú épületek megbontják az egységes utcaképet. Nem azonos tetőforma alkalmazása eltérő településképet eredményez.

ANYAGHASZNÁLAT ÉS SZÍNEK

A homlokzatokon természetes (fehér, tört fehér, pasztell földszíneket), valamint természetes építőanyagokat alkalmazunk.

A tetőhéjalás terrakotta vörös, sík égetett cserép vagy beton legyen. Műanyag hullámlemez, alumínium trapéz lemez, hullámpala, erős színek használata nem kívánatos. Nem elfogadható a feltűnő és kirívó színhasználat.

KERÍTÉS

A megújuló városközpont területén abban az esetben építhető zárt kerítés, ha az egyben térfalként funkcionál, egyéb esetekben áttört és oszlopos kerítések áttört részekkel is ajánlhatók. Egyébként növényekkel történő térhatárolás a javasolt.

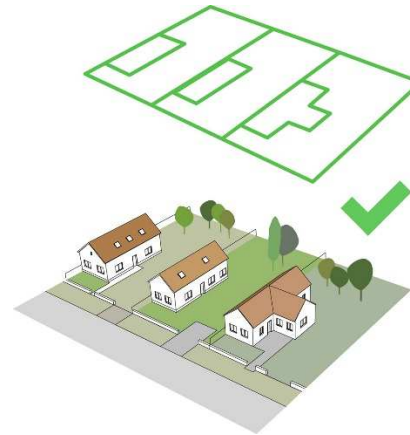

HAGYOMÁNYOS KERTVÁROSIAS LAKÓTERÜLETEK

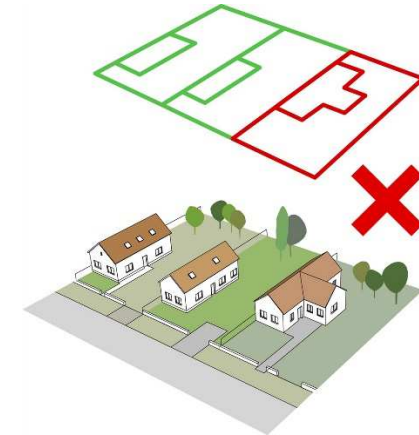
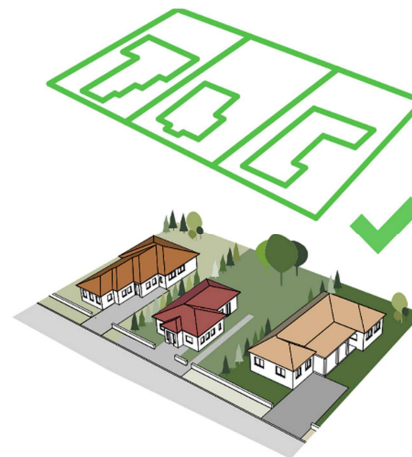
TELEPÍTÉS

A lakóterületek legnagyobb része kertvárosias beépítésű. E lakóterületek tömbjei a 19. század végétől, valamint a 20. század elejétől jöttek létre. Épületállománya igen heterogén, kiforrott építészeti karakterrel nem rendelkezik. A lakóépületek többnyire földszintesek, helyenként már megjelenik a tetőtér beépítése.

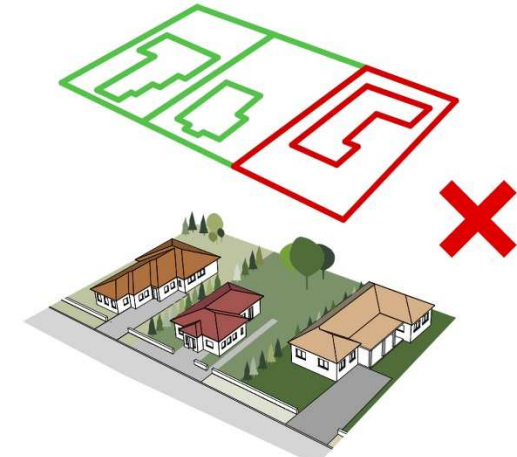
Tökölön a lakóházak elhelyezésére általában az oldalhatáron álló beépítési mód a jellemző, előkerttel vagy az utca frontra történő beépítéssel, amely a kialakult telekszerkezetből, az új telekalakításoknál a telkek alakjából következik. Az oldalhatáron álló épületek egyik legnagyobb előnye, hogy kellő intimitást biztosít a különböző lakóhelységek számára az oldalsó udvarban is, az épület a későbbiekben szükség esetén a hátsó kert felé könnyebben bővíthető. Tömegformájukkal beilleszkednek a már kialakult utcaképbe, az utcában kialakult építési vonalhoz alkalmazkodnak. Az utcaképet az előkertek és a házak előtti növényzet is alakítja, meghatározza. Új épület építése, vagy a meglévő épület felújítása során alkalmazkodni kell a meglévő beépítéshez, ennek egyik lehetséges módja, ha nem lépünk ki a házak sorából, az építési vonalból.

Az utcafronttól egyenlő távolságra lévő épületek egységes nyugodt ritmusú képet adnak.

Egységes utcakép létrehozása egyenlő távolságra lévő épületekkel lehetséges. Hátra húzással megtöri az utca ritmusát.

5. AJÁNLÁSOK – ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

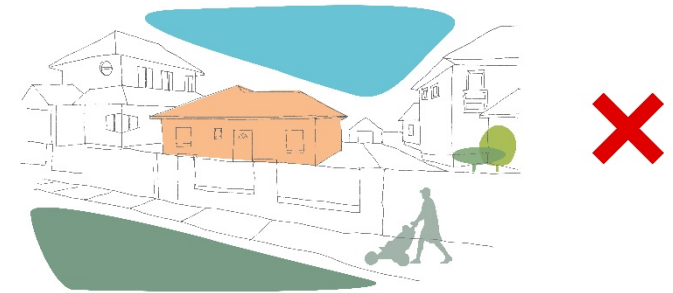
ÉPÜLETMAGASSÁG

A kertvárosias lakóterületen a családi házak magassága közel azonos a régebben épült házak földszintesek, az újabbak földszint + tetőtérbeépítéssel rendelkeznek. Az épületek földszintje a terepszintjétől magasabban, általában 0,5-1,0 méterre van.

A meglévő épületek közé épülő új épületeknek közel hasonló magassággal kell épülniük, mint ami a környezetükre jellemző.

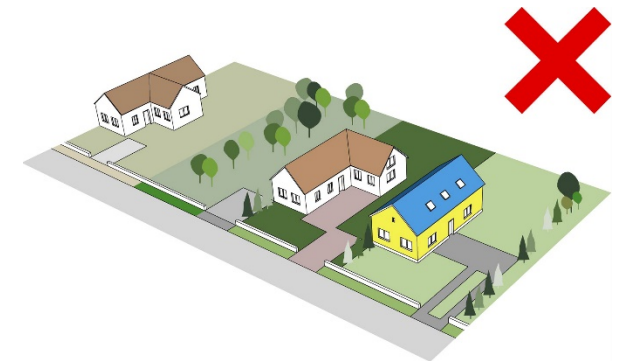
Azonos magasságú épületek egységes utcaképet alkotnak.

Eltérő magasságú épület alkalmazásakor az utcakép nem egységes. Alacsonyabb magasságú épület létrehozásakor eltérő képet kapunk.

ANYAG- ÉS SZÍNHASZNÁLAT

A kertvárosias lakóterületen az épületek homlokzatfelületének színvilága változatos, de néhol mégis megfigyelhető egy visszafogott illeszkedés, hasonló anyag és színhasználat. Igyekezünk a környezethez való illeszkedés érdekében fehér, tört fehér, pasztell földszíneket, a téglá és terrakotta vörös színeket és a természetes építőanyagokat használni. Ne alkalmazzunk élénk és sötét színeket. Az épületek magastetős fedésére az égetett agyag tetőcserép használata javasolt.

5. AJÁNLÁSOK – ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

TETŐHAJLÁSSZÖG, TETŐFORMA

A lakóházak tetőformája általában egyszerű, az utcavonalára merőleges nyeregtető a jellemző. Ez a tetőforma helyenként az utcához közel eső részén az utcával párhuzamos keresztirányú tetővel került kialakításra.. Az utcai homlokzat vagy oromfalas, vagy szélesebb, ereszvonalas homlokzattal néz az utcára.

A század elején a polgárosodás jegyeit követve szívesen építettek manzárd tetős épületeket.

Az 1960-as években épültek az egyszerűbb sátoztetős házak.

Az 1980-as évektől Tökölön is megkezdődött tetőtér-beépítéssel nyeregtetős családi házak építése.

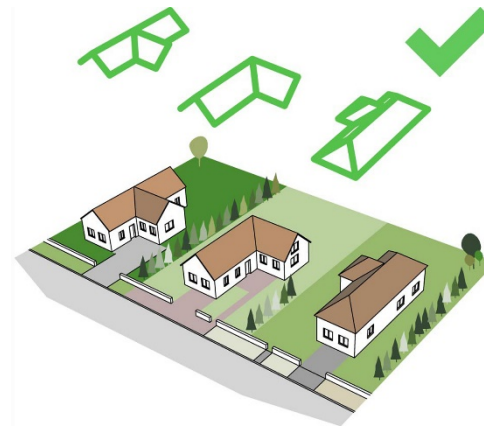
Az új épületeknek illeszkedniük kell a meglévő környezethez, az utcaképbe nem illő összetett formák építése nem ajánlott.

A tetőhajlás szöge 25 foknál alacsonyabb és 45 foknál magasabb nem lehet.

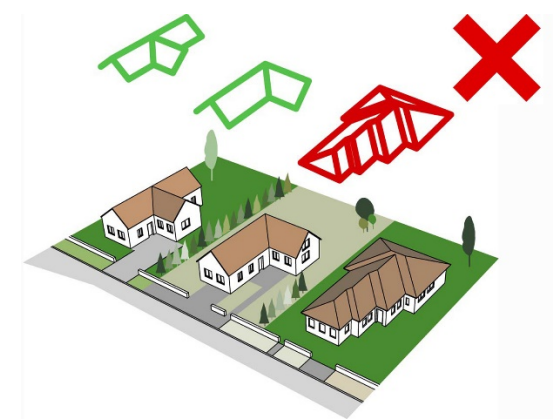
Kertvárosias lakóterületen lapos tetős épület nem létesíthető.

KERÍTÉS

Az utcakép alakításában fontos szerepe van a kerítésnek, így ügyeljünk arra, hogy a kerítés és az épület anyag és színhasználata összhangban legyen, áttört kerítést építsünk, a bejárati kapu minden esetben áttört legyen. A falszerű áttörés nélküli kerítések akadályozzák a kertek átszellőzését, nem javasoltak.

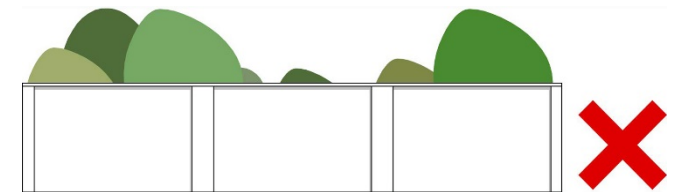
Azonos tetőformájú épületek egyenletes utcaképet alkotnak. Az egységesség érdekében az újonnan épülő házaknak is hasonló tetőformával kell hogy épüljenek.

Eltérő tetőformájú épületek esetén nem egységes utcakép jön létre.

Félig áttört kerítés kertvárosi környezetben alkalmazható, mert jól átlátható környezetet biztosít.

5. AJÁNLÁSOK – ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

INTENZÍV BEÉPÍTÉSŰ LAKÓTERÜLETEK

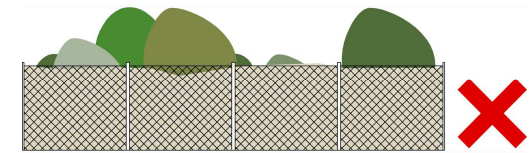
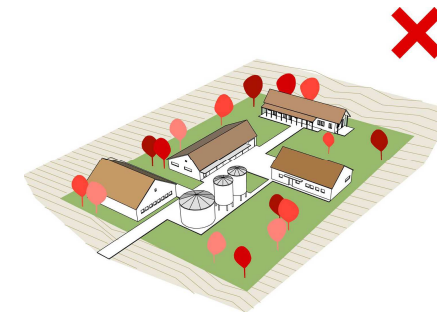
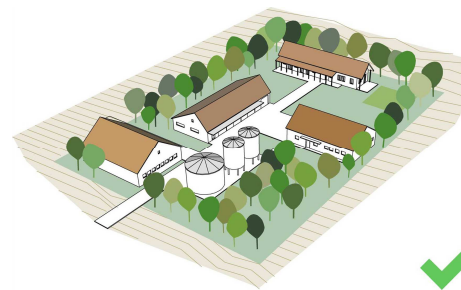
Az intenzív beépítésű lakóterületeken (Ráckevei úti társasház-as lakóterületen és a Pesti úti lakótelepen) a jövőt illetően nem várható jelentős arculati változás, az épületek kialakult karaktere a meghatározó. A felújítások és bővítések során törekedni kell a meglévő szín és anyaghasználat alkalmazására az épületeken. A lapos tetős épületekre magastető elhelyezhető, illeszkedve a meglévő magastetős épületek karakteréhez. A kertek és közterületek karban tartása hozzájárul a rendezett környezet fenntartásához.

GAZDASÁGI JELLEGŰ TERÜLETEK

A város gazdasági területein a gazdasági épületek tereprendezés nélkül elhelyezhetők.

A beépítés már legtöbb gazdasági területen kialakult, de az új épületek telepítését, tömegformálását a körüljárhatóság, a kialakult előkerti építési vonalra való illeszkedés határozza meg. Új épület utcai homlokzata a kialakult előkerti építési vonalára kerüljön. A kirívó színek alkalmazása mind a falak, mind a tetőhéjalás esetében kerülendő. Az épületek közötti és a telekhatárok mentén elhelyezett növények segítik a terület takarását. Az áttört és az épített lábazatos kerítés az elfogadható vizuálisan. A legoptimálisabb megoldás a kerítés menti élőszőnyeg kialakítása lenne.

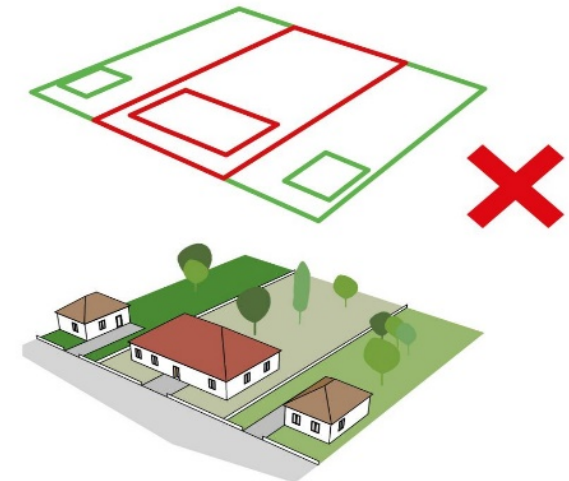

ÜDÜLŐTERÜLET

TELEPÍTÉS, TELEK BEÉPÍTÉSE

Az üdülőterület hétvégi házainak beépítése szabadon álló/oldalhatáron álló beépítés, a telken belüli elhelyezkedése általában az utcára merőleges rendszerű.

Földszint+tetőtérbeépítéssel készülnek, az új építésű hétvégi házak sok helyütt családi házként funkcionálnak.

ÉPÜLETMAGASSÁG

A település hétvégiházak övezeteiben az épületek magassága a település lakóterületéhez hasonlóan közel azonos.

Az új épületeknek hasonló magassággal kell épülniük, mint ami a környezetükben jellemző.

A túl magas épületek nem illeszkednek a településképbbe.

5. AJÁNLÁSOK – ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

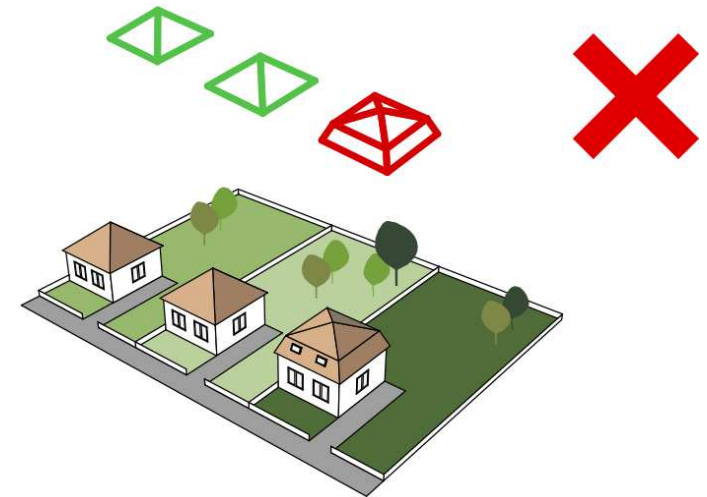
TETŐFORMA

A hétvégi házak tetőformája egyszerű, általában az utca vonalára merőleges nyeregtető a jellemző.

Az utcai homlokzat vagy oromfalas, vagy szélesebb, ereszvonalas homlokzattal néz az utcára.

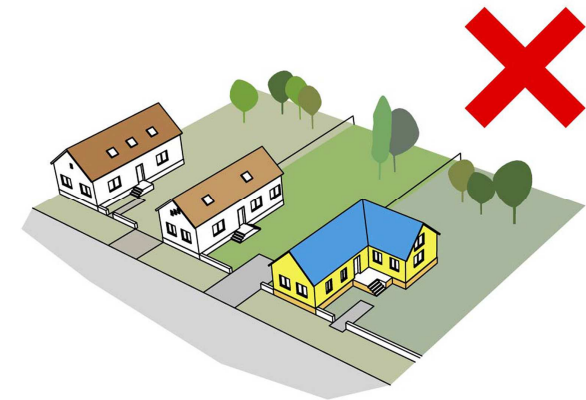
Az új épületek illeszkedjenek a környezethez.

Az utcaképbe nem illő összetett formák építése nem ajánlott.

ANYAG- ÉS SZÍNHASZNÁLAT

A környezethez való illeszkedés érdekében fehér, tört fehér, pasztell földszíneket, téglavörös és terrakotta vörös színeket és természetes építőanyagokat javasolunk használni. Ne alkalmazzunk élénk és sötét színeket, se a homlokzatokon, se tetőhéjalásként. Az épületek magastetős fedésére az égetett agyag tetőcserép használata javasolt.

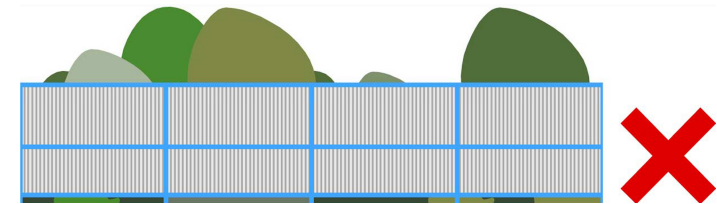
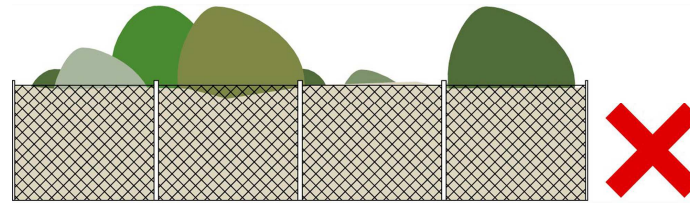
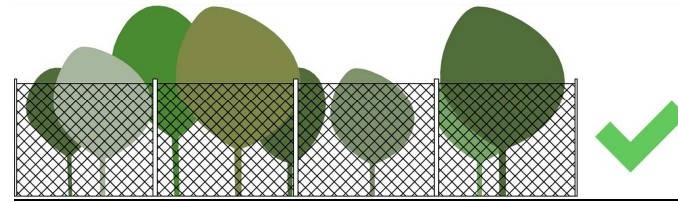

5. AJÁNLÁSOK – ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

KERÍTÉS

Az utcáfronton a drótfonatos és az oszlopos kerítések áttört részekkel a leggyakoribbak. Az utcáfronton, az oldal- és hátsó telekhatárokon a kerítések nádszövettel és egyéb anyaggal történő zárása nem megfelelő. A falszerű áttörés nélküli kerítések akadályozzák a kertek átszellőzését, nem javasoltak.

RÁCKEVEI (SOROKSÁRI)-DUNA-ÁG

A Ráckevei(Soroksári)-Duna-ág a városnak otthont adó táj jellege szempontjából a külterület egyik meghatározó, tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területe.

A terület vonzereje a vízfelületek szemtelket gyönyörködtető nyugtató hatásában rejlik, mely hatást csak akkor éri el, ha az természetes szépségében mutatkozik meg. Ennek érdekében hagyni kell érvényesülni a természetes folyamatokat, melynek révén tájba simulnak a mesterséges alakzatok is. A vízi és vízparti vegetáció hozzátartozik a vízfolyás természetes képéhez, egyúttal elősegíti a vízminőség védelmét és az állatvilágnak, ezen belül is a gazdag madárvilágnak táplálkozó és bűvőhelyet biztosít. Éppen ezért nem megengedhető a vízinnövényzet irtása, a mederbetöltések, partfeltöltések szigorúan megakadályozandók. Annak érdekében, hogy e természeti érték kínálta hasznosítási lehetőségekkel unokáink is élni tudjanak, a természetes és mesterséges elemek közötti érzékeny egyensúlyt fenn kell tartani.

5. AJÁNLÁSOK – ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

ÉPÍTMÉNYEKRE VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

A vízparti sávban semmilyen kerti építmény, állandó jellegű kerti berendezés – különösen kerítés, kerti pavilon, épített tűzrakó, burkolt pihenők, teraszok – elhelyezése, kialakítása nem kívánatos. A terepszintek áthidalására szolgáló létesítmények tájba illő módon létesíthetők, művi jellege miatt nem támogatható támfalak alkalmazása. Szükség esetén egyszerű lépcsők létesítendőek, a rézsűbe ágyazva, pofafal és lehetőleg szegély nélkül.

Településképvédelmi szempontból – összhangban a vonatkozó jogszabályokkal – csak felépítmény nélküli, legfeljebb korláttal, ülőpaddal ellátott víziállás létesíthető. A nádas területek túlzott felszabdálása miatt, a stégek számszerű növelése magánszemélyek részére már nem ajánlott, inkább közösségi célú stég(ek) létesítendő(k), mely erősíthetné a Kis-Duna közösségi használatát.

NÖVÉNYALKALMAZÁS

A vízparti sávban elsősorban a természetes folyamatoknak kell érvényt szerezni, ezért a természetes úton megújuló növényzet megőrzésére, védelmére kell törekedni. A nád vágása ellenőrzött keretek között történhet.

Növénytelepítés során a vízi-vízparti környezetre jellemző bokorfüzesek és puhafás ligeterdők állományalkotó fajából, a magasabb térszíneken, a sétány mentén, üdülőingatlanok területén a keményfás ligeterdők fajából válasszunk.

Kerülendő a tájba nem illő tű- és lomblevelű örökzöldek alkalmazása. Szükséges továbbá az erősen terjedő, a honos növényeket kiszorító tájidegen növényfajok, különösen a selyemkóró, kanadai aranyvessző, zöld juhar, fehér akác, bálványfa terjedésének megállítása, állományainak csökkentése.

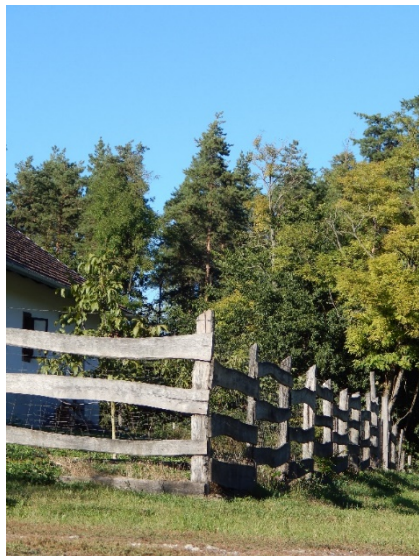

TÖKÖLI-PARKERDŐ

A város nagy múltú, kedvelt kiránduló helyeként ismert Tököli-parkerdő tájképi karakterének védelme elsősorban az élőhelynek megfelelő növényhasználattal erősíthető. A kedvező esztétikai érték elérése a növényzet ápolásától és az építmények jókarbantartásától is nagymértékben függ, ezért a fenntartásra kiemelt hangsúlyt kell fektetni.

ERDŐMŰVELÉS, NÖVÉNYALKALMAZÁS

A területen természetes körülmények között előforduló erdőtársulás a tölgy-kőriszil ligeterdő. A tájkarakter erősítése érdekében erdőfelújítás során javasolt ennek állományalkotó fajából választani, különösen a kocsányos tölgy, magyar kőris elegyaránya növelendő az arra alkalmas termőhelyeken. Tájképvédelmi szempontból fontos továbbá az erdőállomány állapotának, korosztályviszonyainak javítása, a természetközeli erdőgazdálkodási módok előtérbe helyezésével.

Kerülendők a nagy területi kiterjedésű vágásterületek. Az erdőben az agresszíven terjedő, más tájakról behurcolt és megtelepedett növényfajok visszaszorítására kell törekedni.

ÉPÍTMÉNYEKRE VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

A parkerdőben a rekreációs és sportolási lehetőségek bővítése érdekében új turisztikai építmények (gyermekjátszótér, tornapálya, pihenőhelyek, esőbeállók, padok, hulladékgyűjtők) a jelenlegihez hasonlóan tájba illő építészeti kialakítással, természetes anyagok felhasználásával, egymással összhangban létesíthetők. A turisztikai létesítmények környezetében a növénytelepítések ligetes jelleggel, szabálytalan vonalvezetésű, természetszerű fa- és cserjecsoportokból alakítandók ki.

DUNA ÉS HULLÁMTERE

A Nagy Duna és környezete a városnak otthont adó táj legmeghatározóbb, tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területe. Kompkikötője révén a város egyik kapujának tekinthető.

ÉPÜLETEK ELHELYEZÉSE

Ezen tájrészleten az ökológiai, árvízvédelmi és vízminőség-védelmi célok helyezendők előtérbe, ennek megfelelően a terület beépítése, a folyó árterén épület és építmény elhelyezése – kivéve a vízgazdálkodáshoz, vízi közlekedéshez kapcsolódó építményeket és vízbázisvédelmi létesítményeket – nem kívánatos.

MŰVELÉS

A terület ökológiai folyosó szerepének, kondicionáló és tájképvédelmi jelentőségének védelme miatt a kialakult tájjelleg, illetve a természeti értékek megóvására kell törekedni. A Duna szűkebb - nyári gátig terjedő – környezetében a természetes folyamatoknak kell érvényt szerezni. A tájkarakter erősítése érdekében az ártér többi részén is erdőfelújításnál a természetesen előforduló növénytársulások (puhafa- és keményfaligetek) fajtái alkalmazandók és a természetközeli erdőművelési módokat ajánlott előnyben részesíteni. Törekedni kell az erdők, gyepterületek arányának növelésére, tájhasználat változás lehetőség szerint csak a természetes állapothoz közelítés érdekében történjen.

MEZŐGAZDASÁGI TÁJ

A település arculatát a táj, amely körülveszi és a benne megjelenő épületek és építmények is befolyásolják.

A tájkép és tájkarakter védelme érdekében alapvetően a beépítetlen külterületi jelleg megőrzése a kívánatos, a településrendezés eszközeivel biztosítandó a tájhasználati hagyományokat figyelmen kívül hagyó túl sűrű beépítések elkerülése. A mezőgazdálkodás érdekében szükséges épületek, épületegyüttesek az építészeti hagyományok figyelembevételével létesítendőek.

A helykiválasztásánál kiemelt figyelemmel kell lenni a tájképi változásokra, a település főbb nézőpontjaiból (pl. települési főutakról) feltáruuló látványra. Előtérbe helyezendőek az olyan területek, ahol meglévő tájalkotó elem (pl. erdősáv, facsoport) segíti a tájba illesztést.

A nagytáblás szántók tájképi egyhangúságának mérséklése érdekében javasolt a mezsgyehatárok mentén fasorok, mezővédő erdősávok kialakítása, fenntartása, mely a tájkép, településkép gazdagítása mellett egyben a talaj szélrózsió elleni védelme szempontjából is előnyös.

ÉPÜLETFORMÁLÁS, ANYAGHASZNÁLAT

A beépítés ne legyen intenzív, a nagy, csarnok jellegű épületek tájban való megjelenése nem kívánatos. Egyszerű formájú, földszintes, nyeregtető kialakítású épületek elhelyezése ajánlott. A kirívó színek mind a falak, mind a tetőhéjalás esetében kerülendők. Amennyiben egymás közelében több épület is elhelyezésre kerül, azok forma- és színvilágukat tekintve harmonizáljanak egymással. Farmgazdaság létesítése esetén a kapcsolódó lakóházak is egyszerű, letisztult formát kövessenek, illeszkedjenek az épületegyüttes forma- és színvilágába.

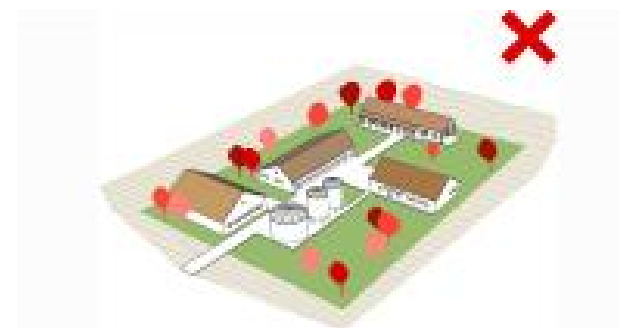
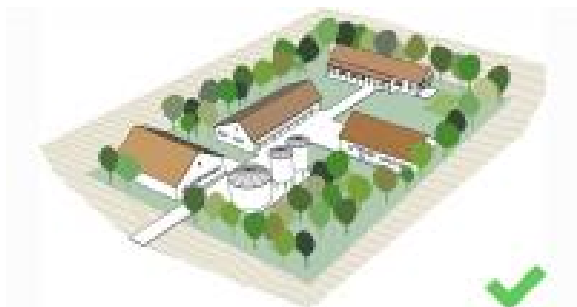
KERÍTÉSEK

Kizárólag a lábazat nélküli, áttört kerítés (pl. a tájképben jelentős látványelemet nem eredményező drótháló, vagy karámszerű fa kerítés), valamint a növénycsávából kialakított térhatárolás az elfogadott, tömör kerítések megjelenése nem kívánatos a mezőgazdasági tájban.

NÖVÉNYALKALMAZÁS

Az épületek kialakításával egyidejű környezetrendezésre kiemelt hangsúlyt kell fektetni, a növények segítik a művi létesítmény beillesztését a tájba. Elsősorban a táj jellegének megfelelő, a természetes növényzethez illeszkedő honos növényfajok alkalmazása javasolt, kerülendő a tájba nem illő lomb- és tűlevelű örökzöldek használata.

5. AJÁNLÁSOK-KERTEK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA

KERTEK

A kertek jelentős szerepet töltenek be a település kondicionáló felületeinek növelésében, egy nívós, barátságos, otthonosságot árasztó lakókörnyezet elengedhetetlen szereplői, szűkebb életterünkben a természet megtettesítői. A kert kialakítással és gondozással járó plusz költség és munka megtérül, növényzete árnyékot biztosít a forró nyári napokon, véd a szél ellen, vágott virággal és saját termesztésű élelemmel látja el a ház lakóit, kellemes kikapcsolódást jelent. Településképi szempontból öltözteti, díszíti az épületet, az egymás szomszédságában lévő különböző épületek illeszkedését is elősegíti.

EGYÉNI HASZNÁLATÚ KERTEK

Tököl lakóterületeit zömében kertvárosias jellegű családi házas beépítés jellemzi. Az egyéni használatú kertek nagy szabadságot biztosítanak a zöld környezetünkkel kapcsolatos elképzeléseink megvalósítására. Az alábbiakban a kertek formálására olyan ajánlásokat fogalmazzunk meg, melyek esztétikus, jól használható kertek létrehozását célozzák. A nagyobb növényeket (fákat, cserjéket) javasolt a telek szélei felé elhelyezni, ezáltal egy intimebb belső tér nyerhető, ami a kertben tartózkodó számára tágas térélményt nyújt. Az épület déli oldalára kerüljenek a lombos fák, melyek nyáron árnyékot nyújtanak, télen viszont nem akadályozzák a fény beáramlását, az északi oldalon kapjanak helyet a fenyőfélék, melyek számára a hűvösebb-párásabb klíma a kedvező. Nagyobb fák, cserjék telepítésénél ügyelni kell arra, hogy megfelelő helyet hagyjunk el a telekhatártól, figyelembe véve a kifejlett állapotukat is. A kertek méreteiből adódóan a nagy lombkoronát nevelő fákkal takarékosan bánjunk. Az előkert a nagy díszítő értékkel rendelkező virágok (évelők, egynyáriak), virágos cserjék helye. Leginkább ez a kertrészlet az, melynek megjelenése a településképre is hatást gyakorol. Az előkertbe legfeljebb csak kisebb fákat telepítsünk.

5. AJÁNLÁSOK-KERTEK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA

ÉPÍTETT ELEMÉK A KERTBEN

Kerülni kell a burkolt felületek túlzott alkalmazását, jól átgondolt funkcióelrendezéssel a szükséges járda és egyéb burkolt felület, s ezáltal az ezzel járó költség a minimálisra csökkenthető. A kerti építményeket a főépület anyagaival, színeivel és formavilágával harmonizálva alakítsuk ki.

Kerüljük az egymástól eltérő anyagok (pl. terméskő és tégl) együttes alkalmazását. A nagyobb épített elemeknek ajánlott a növényvel való befuttatása. Egy árnyékoló pergolán vagy favázás gépkocsibeállón létesített szőlőlugas a település szőlőtermesztő hagyományát erősítheti.

NÖVÉNYALKALMAZÁS

Kertünk díszítéséhez olyan növényeket válasszunk, amelyek jól érzik magukat. Ezek a növények általában a mi éghajlatunkon a természetben is előforduló növények, melyek gondozása így kevesebb idő- és költség-ráfordítást igényel. A tű- és lomblevelű örökzöldek túlzott alkalmazását kerülni kell, mert azok nem illeszkednek a településnek otthont adó tájba. Tekintettel arra, hogy egy újonnan telepített növényzetnek sok idő kell, hogy az emberi szemet gyönyörködtető kifejelett állapotát elérje, épület létesítésénél, bővítésénél, a meglévő növényzet minél nagyobb arányú megtartására érdemes törekedni.

A kert akkor szép, ha ápolt, egységes, harmonizál a ház stílusával, az év minden szakában változatos megjelenésű. A lakókertben a növényanyagot úgy célszerű összeválogatni, hogy minden évszakban legyen olyan növény, ami díszít (virágával, őszi lombszínével vagy termésével), míg az üdülőépületekhez tartozó kertek esetében az üdülés időpontjára eső virágzási idejű növényeket célszerű előnyben részesíteni.

5. AJÁNLÁSOK-KERTEK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA

LAKÓINGATLANOK ELŐTTI KÖZTERÜLETEK

A kert gondozás nem ér véget a kerítésnél, a lakóingatlanunk előtti közterületet is ápolnunk kell. Leginkább az előkert és az ingatlanunk előtti utcarészlet az, amivel hozzájárulhatunk utcánk, városunk szép megjelenésének eléréséhez. Az épületet csak részlegesen takarjuk növényekkel, amelyek így kiemelik annak szépségét. A lakóingatlanunk előtti zöldfelületen különösen igaz az, hogy a burkolt felületeket a lehető legkisebb méretűre kell koncentrálni, a víz helyben tartása, hűvösebb-párásabb mikroklíma és a kedvezőbb megjelenés elérése érdekében. Ügyelni kell arra, hogy a ház előtti zöldfelületi sáv az utcaképbe illeszkedő legyen. Kerülni kell ezért a túlhangsúlyos egyedi megoldásokat (pl. autóbehajtók esetében a feltűnő színű és mintázatú burkolatok alkalmazását, a merev, formára nyírt növényeket).

Ne zsúfoljuk túl a ház előtti teret, a bejárati kapu környezetében ültetett virágokkal, 1-2 fával, cserjével, gondozott gyepfelülettel hangulatos utcakép nyerhető. A legkisebb rendelkezésre álló hely esetén is találhatunk alkalmas növényfajokat, melyekkel az utcakép barátságosabbá tehető. Fák, fasorok közterületi zöld sávban történő telepítését megelőzően az önkormányzattal konzultálni kell. (Lásd még: Utcák, fasorok településképi útmutatója)

5. AJÁNLÁSOK-KERTEK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA

KÖZÖSSÉGI HASZNÁLATÚ KERTEK

Közösségi használatúak a város telepszerű beépítésű lakóterületein, a Ráckevei úti lakótelepen és a Pesti úti lakótelepen a társasházakat övező zöldfelületek. Az egyéni használatú kertekkel szemben a lakótelepek egész lakóközössége számára biztosítanak rekreációs, kondicionáló és az épületeket, közterületeket díszítő zöld környezetet, ebből kifolyólag sokféle igényt kell kielégíteniük. Tekintettel arra, hogy a zöldfelületi funkciók, szabadtéri tevékenységek megfelelő térbeli elrendezése, a feltáró úthálózat kijelölése, az ehhez igazodó növényzet meghatározása átgondolt tervezést igényel, javasoljuk e nagykiterjedésű zöldfelületek felújításánál, fejlesztésénél táj- és kertépítész szakember segítségét kérni. A kialakításnál és a fenntartásnál is nagyon fontos azonban a közösség bevonása, az igényeik és elképzeléseik érvényre jutása, hisz ez a zöldfelületek hosszú távú működőképességének záloga. Az önkormányzati fenntartású kertek esetén is – igény esetén – érdemes olyan kertrészleteket lehatárolni, melyeket a lakóközösség gondoz, lehetőséget adva ezzel a városi közegben a természettel való közelség megélésére, továbbá formálva ezáltal is a közösséget. Ez lehet az épületek előtti díszkert vagy akár az épületek között kialakításra kerülő közösségi veteményes kert. A közösségi kert mozgalomnak – elsősorban a fővárosban – már számos szép példája akad.

A lakótelepi zöldfelületeknek a jó levegő biztosítása és a díszítő funkció mellett a játékra, pihenésre is lehetőséget kell nyújtani. Az ilyen célra szolgáló kertrészleteket a közparkokhoz, közkertekhez hasonlóan kell kialakítani, ahol az épített elemek és a növények egyensúlyára kell törekedni. A parkot ne zsúfoljuk tele funkciókkal, vegyük figyelembe, hogy a szabadban minden tevékenységhez nagyobb teret igénylünk.

A növények a térhatárolás eszközei. A fák és a magasabb cserjék ezért a park széleire kerüljenek, míg a járdák közelében, a térbelső felé lazább térállásban az alacsony cserjefoltok telepítése célszerű, hogy a kilátást ne akadályozzák, növelve ezzel biztonságérzetünket. A jól elhelyezett és arányos virágkiültetések a parkban kellemes színfoltot jelentenek, gazdagítják a kerti képet. Mindezek érvényesülésének a nagy összefüggő gyepfelület ad jó kontraszthatású alapot.

A közterek látványának további meghatározó elemei a burkolatok és utcabútorok. A gondozottság a növények ápolása mellett a közterületi berendezések karbantartásával, időnkénti felújításával, ahol szükséges az utcabútorok korszerűsítésével, a régi burkolatok cseréjével érhető el. Itt is fontos, hogy a közterületi berendezések, utcabútorok (padok, hulladékgyűjtők, kerékpártárolók, virágládák, kandeláberek, információhordozók stb.) egymással összhangban legyenek.

5. AJÁNLÁSOK-KERTEK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA

PESI ÚTI LAKÓTELEP ZÖLDFELÜLETE

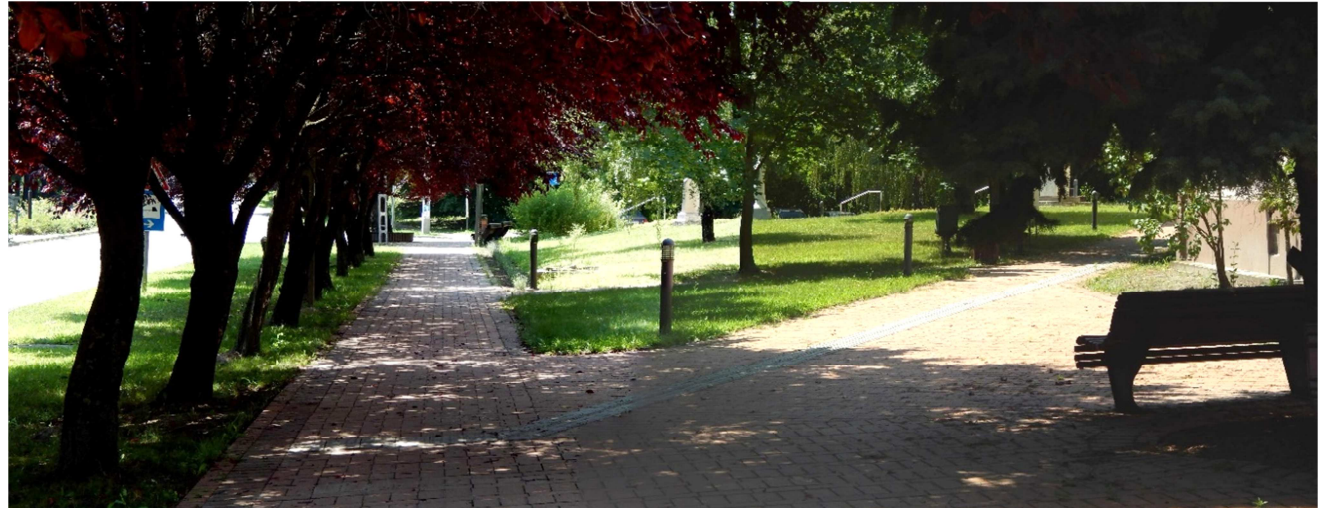

5. KÖZTERÜLETEK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA

UTCÁK

A településképet az utcák, közterületek megjelenése nagymértékben meghatározza. A szabályos és biztonságos közlekedési feltételek biztosítása mellett fontos a kellemes közérzet megteremtése az utcákon, melyet azok egységes megjelenése, a közterület egyes alkotórészeinek (útburkolat, járda, vízelvezetési elem, zöldfelületi sáv) egymáshoz viszonyított arányossága, az alkalmazásra kerülő burkolatok, utcaberendezések és műtárgyak harmóniája, növényzet alkalmazása tud megteremteni. A város főutcája, a központban felújított közterületek szép példái ennek.

A város több utcája azonban még rendezésre vár. Az utcák rendezettségére már a különféle felületek (útburkolat, járda, zöld sáv) elválasztásával, szegélyek alkalmazásával is elérhető. Különös figyelmet kell fordítani a különböző burkolatok találkozásaira, a burkolatcsatlakozások esetlegességének elkerülése érdekében a csomópontokat meg kell tervezni. A járműközlekedésre szolgáló felületeken burkolatváltás csak feltétlen szükséges esetben és optikailag is indokolható helyen - pl. közúti csomópontokban, forgalomcsillapítási helyeken, parkoló felületek leválasztására - történjen.

5. KÖZTERÜLETEK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA

Egy utca járdája legyen teljes hosszon egységes anyagú, színű és mintázatú, betonkő vagy térkő burkolatú. Az egyes magáningatlanok előtti eltérő, ötletszerű megjelenések rendezetlen képet nyújtanak. Az út- és járdafelületek kialakítása során az akadálymentességre is gondolnunk kell. Fontos, hogy az alkalmazásra kerülő műtárgyak (pl. csatornafedlap, faveremrács, kerékvető, szegélykövek stb.) ne keltsenek feltűnést, egymással és a burkolattal is összhangban legyenek.

A város területén a vízvezetés részben csapadékvíz csatornával, részben nyílt árkokkal megoldott, a településképre ez utóbbi van hatással. Az árkok lehetőleg földanyagúak legyenek, és kerüljenek füvesítésre. A gyephezagos burkolatok alkalmazása nem támogatott a gyomosodás okozta kedvezőtlen megjelenés miatt. Az árkok egyéni lefedése nem fogadható el, a nyílt és fedett árkok váltakozása nyújtotta rendezetlen összhátás és a fedett szakaszok tisztántartásából adódó nehézségek miatt. A hidak, gépkocsibehajtók felülete ne legyen harsány, hivalkodó, egy adott utcán belül, vagy akár az egész településen legyen összhangolt, közel azonos szélességű és azonos vagy hasonló burkolatú (pl. aszfalt kialakítású vagy visszafogott, semleges színű térburkolattal kialakított).

Törekedni kell a közművezetékek föld alatti vezetésére, ahol ez nem megoldható, a légvezetőket ritmikus oszlopkiosztással a zöld sávban kell elhelyezni, figyelembe véve a fásítást, és kerülve az egymással és a közúttal való keresztezéseket. A különböző (elektromos, elektronikus hírközlési) légvezetékek lehetőség szerint azonos oszlopsoron vezetendők.

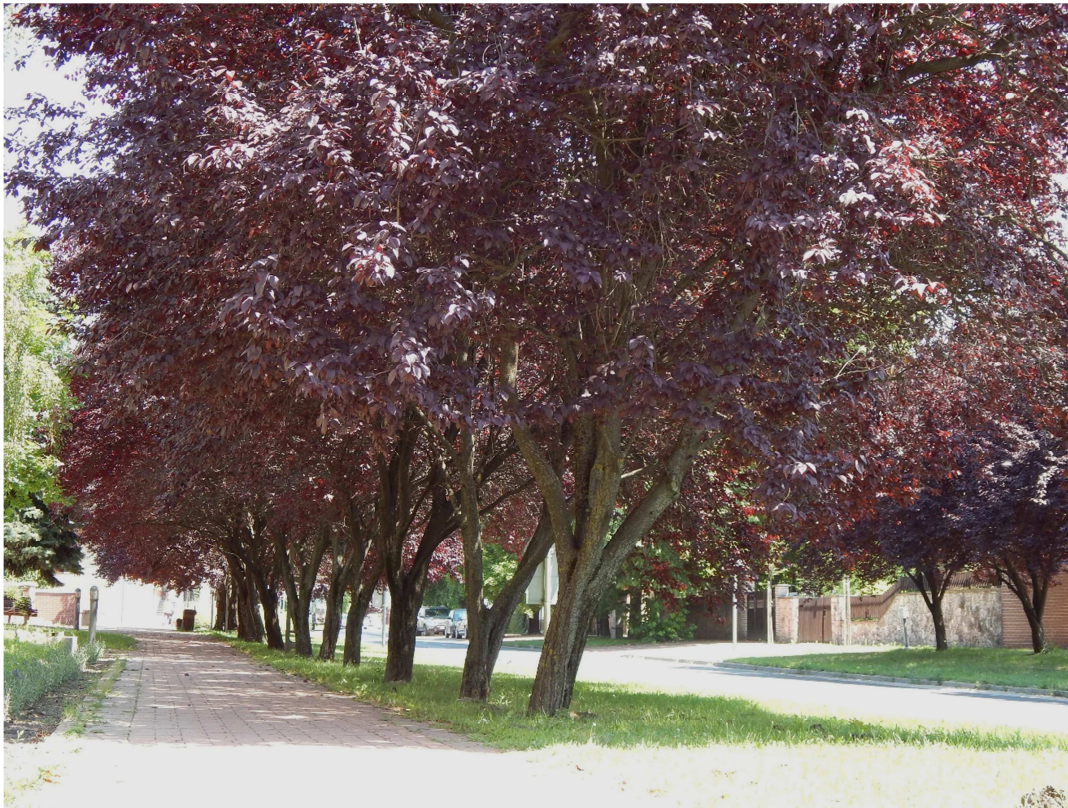

5. KÖZTERÜLETEK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA

FASOROK, ÚTMENTI ZÖLD SÁVOK

A rendezett utcakép, településképp fontos elemei az út menti fasorok, gondozott zöld sávok. Díszítik az utcákat, tereket, árnyékolnak, jelentős kondicionáló hatásuk van, ezáltal a mikroklimát kedvezően befolyásolják. Egy fasor akkor szép, ha homogén, vagyis azonos tőtávolságra ültetett, azonos korú és fajú egyedekből áll. Fasorok kialakítására ezért leginkább új utcák létesítésekor, meglévő utak jelentős átépítésekor nyílik lehetőség. Ilyenkor törekedni kell egész utcák, jól elkülönülő utcaszakaszok fasorainak egyidejű kialakítására. Új utak építése, meglévő utak átépítése esetén össze kell hangolni az út- és közművesítési terveket a zöldfelületi tervekkel, fontos, hogy a felszín alatti vezetékek tervezésekor is gondoljunk a fák gyökereinek helyigényére. A fasorok kialakításakor megfelelő távolságra ültessük a növényeket, figyelembe véve végleges méretüket. Olyan fajokat válasszunk, melyek nem nőnek bele a felsővezetékbe és az út fölé, a megfelelő növényfaj választással elkerülhető a csonkolással kialakult fák csúnya látványa.

Tököl jellegzetes, karaktert adó zöldfelületi eleme a vérszilva fasora, mely a Fő utcát ékesíti.

A város többi utcájára inkább a vegyes kiültetés a jellemző, mely a lakók által valósul meg. Fák, fasorok telepítésénél ügyelni kell a fák megfelelő megválasztására. Kerülni kell a nagy lombkoronát nevelő és a túl sűrűn ültetett fákból álló telepítést, kedvezőbb, ha a fák lombkoronái nem érnek össze, hogy az út menti épületeket teljesen el ne takarják. A kisebb lakóutcák szabályozási szélessége sok esetben nem is teszi lehetővé fák telepítését, ilyenkor az út és járda, illetve az út és kerítés közötti keskeny sáv kisméretű cserjékkel, sövénnnyel, virágkiültetéssel gazdagítható.

A telepítésre kerülő növényfajok megválasztásánál a tájkarakterbe illő, a termőhelyi adottságoknak megfelelő növényfajokat kell előnyben részesíteni. Ajánlható fajok pl. mezei juhar, egyes korai juhar fajták, egyes kőris fajok, szivarfa, csörgőfa, gömb cseplésmeggy, gömbakác, díszkörte fajták, díszgalagonya. Termésükkel szemetelő, továbbá allergizáló fajok alkalmazását kerülni kell.

Semmiképpen nem javasolt az agresszívan terjedő, idegenhonos fajok (pl.: zöld juhar, bálványfa, kései meggy, amerikai kőris, keskenylevelű ezüstfa, nyugati ostorfa) telepítése.

5. KÖZTERÜLETEK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA

KÖZHASZNÁLATÚ ZÖLDFELÜLETEK, KÖZKERTEK, KÖZTEREK

A település zöldfelületi rendszerében különös jelentőséggel bírnak a közösségi szabadterek, melyek olyan találkozási pontok, ahol a településhez és a helyi közösséghez tartozásunkat a természethez kapcsolódva élhetjük meg. Tökölön klasszikus értelemben vett közpark nem található, a közösségi élet színterei a sportpálya, a játszótérek, valamint a számos megújult köztér, közkert.

KÖZTEREK

A köztereknek településképi szempontból kiemelt szerepe van, hiszen általában frekvenciált helyen, intézmények környezetében, a településközpontban, idegenforgalmi szempontból érintett területeken találhatók.

A közterek látványának meghatározó elemei a burkolatok, utcabútorok és a növényzet. A közterek esztétikai értéke a növényzet gazdagításával, nagy díszítő értékű növények – egynyári, évelő virágok, rózsák – alkalmazásával növelhető. A gondozottság a növények ápolásával, a közterületi berendezések karbantartásával, ahol szükséges az utcabútorok korszerűsítésével, a régi burkolatok cseréjével érhető el.

A közterület akkor szép, ha a közterületi berendezések, utcabútorok (padok, hulladékgyűjtők, kerékpártárolók, információhordozók stb.) egymással harmonizálnak.

Tököl városközpontjának megújult közterületei e tekintetben példaértékűek.

5. KÖZTERÜLETEK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA

SPORTPÁLYÁK ÉS JÁTSZÓTEREK

5. KÖZTERÜLETEK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA

MEGÚJULT KÖZTEREK

5. KÖZTERÜLETEK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA

KÖZTEMETŐ

Közhasználatú zöldfelületként egy település arculatára a település közössége által formált temető is hatást gyakorol. A temetők, mint zöldfelületi jellegű intézmények, megfelelő növényborítottság esetén jelentős szerepet töltenek be a település zöldfelületi rendszerében.

A kultikus célon felül jelentős kondicionáló felületként, továbbá pihenőparkként, kertként is funkcionálhatnak. Ehhez azonban a zöldfelületi szerepük erősítésére van szükség. A növényekben gazdag, fásított, parkosított temető méltóságteljes hangulatot áraszt, a gyászolónak megnyugvást jelent. Éppen ezért nem szabad, hogy az épített elemek túlsúlyba kerüljenek, a temetőnek meg kell őrizni, illetve meg kell teremteni kertjellegét.

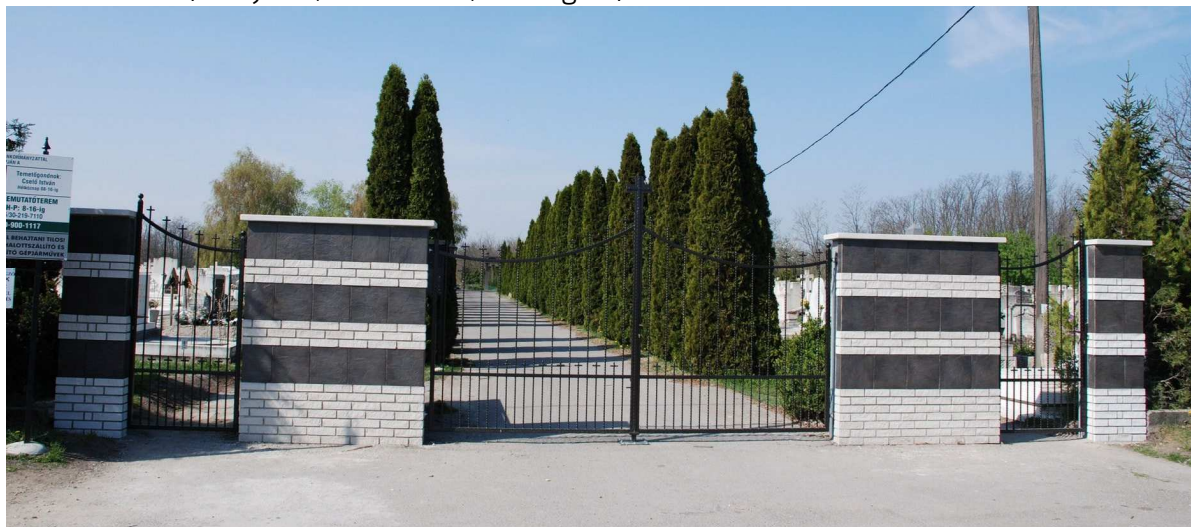

Tököl temetőbejárata, fogadótere, a ravatalozóhoz vezető út és a ravatalozó környezete parkszerűen került kialakításra. Ajánlott a temető telekhatára felé fák, cserjékből álló gazdagabb növényzet létesítése, fenntartása, a bensőséges hangulat megteremtése, a külvilágból érkező zavaró ingerek kizárása érdekében. Esztétikus síreptmények megválasztásával, a sírok növényzetének gazdagításával mi magunk is sokat tehetünk egy kellemes, nyugalmat árasztó, bensőséges környezet megteremtéséért.

5. KÖZTERÜLETEK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA

KÖZTEMETŐ (főbejárat, ravatalozó, harangláb)

6. Jó példák

ÉPÜLETEK

Múltidéző épületek

6. JÓ PÉLDÁK - ÉPÜLETEK

Értékőrző felújítások

6. JÓ PÉLDÁK - ÉPÜLETEK

Az elmúlt időszakokban felújított és épített mértéktartó épületek

6. JÓ PÉLDÁK - ÉPÜLETEK

A VÁROSKÉP JELLEGÉT MEGHATÁROZÓ KÖZÉPÜLETEK – KORTÁRS ÉPÍTÉSZETI ALKOTÁSOK

A VÁROSKÉP JELLEGÉT MEGHATÁROZÓ KÖZÉPÜLETEK – KORTÁRS ÉPÍTÉSZETI ALKOTÁSOK

BÖLCSŐDE

BÖLCSŐDE VALAMINT A MŰVELŐDÉSI KÖZPONT ÉS KÖNYVTÁR

VÁROSI SPORTCSARNOK

VÁROSI USZODA

6. JÓ PÉLDÁK - ÉPÜLETEK

Hangulatos utcaképek

6. JÓ PÉLDÁK - ÉPÜLETEK

KAPUK, AJTÓK

6. JÓ PÉLDÁK – ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

ABLAKOK

6. JÓ PÉLDÁK – ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

TORNÁCOK

ANYAGHASZNÁLAT, SZÍNEK, HOMLOKZATKÉPZÉS

Térburkolatok

Tetőhéjalás

Homlokzat és lábazat képzések

6. JÓ PÉLDÁK – KERÍTÉSEK

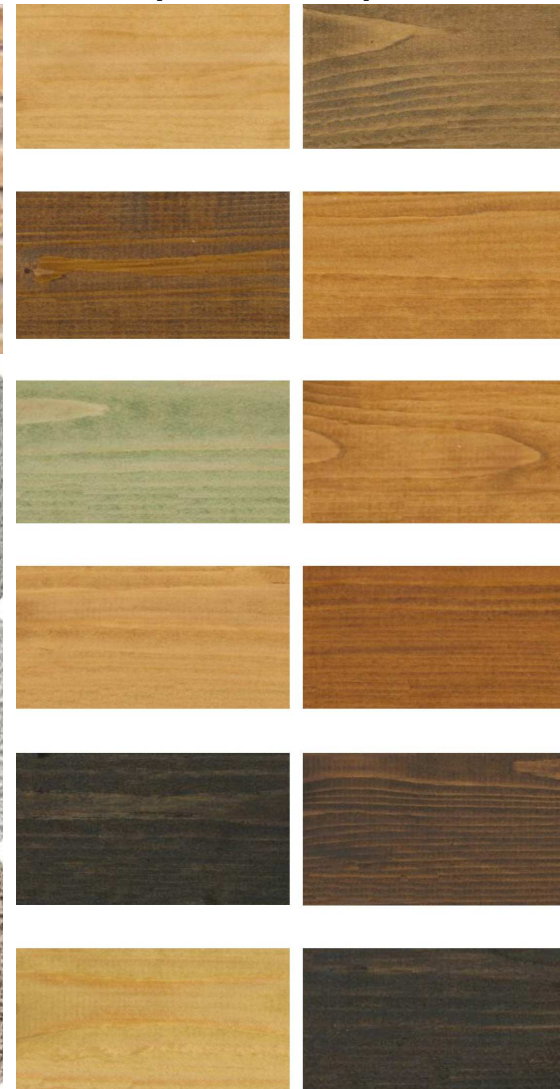
Javasolt homlokzati színárnyalatok

textúrák

és nyílászáró árnyalatok.

KERÍTÉSEK

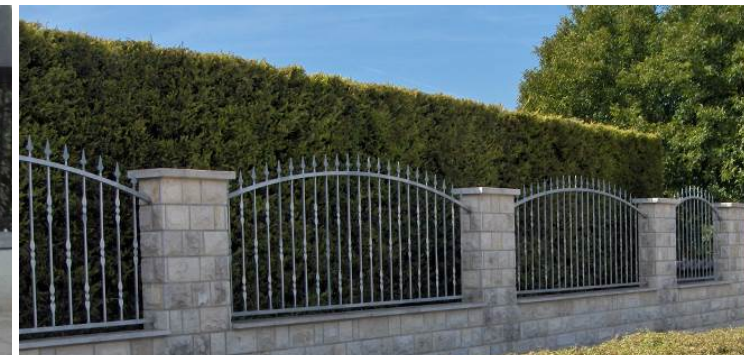
Színükkel, áttörtségükkel kedvező látványt a falazott pillérek, vagy faoszlopok közötti farács, fa lécezetrel, kovácsoltvas elemekkel, vagy egyszerű fém pálcázattal ellátott kerítések nyújtanak.

Kerülni kell a nád vagy fémborítást, a bonyolult idegen formákat és túldíszítettséget.

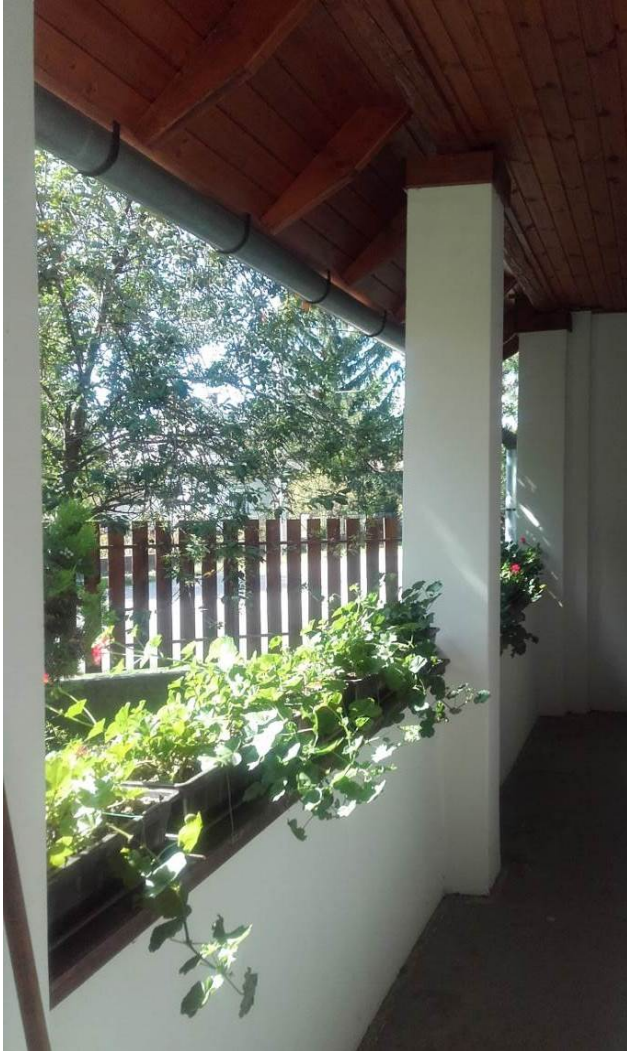
KERÍTÉSEK

KERTEK, ZÖLDFELÜLETEK KIALAKÍTÁSA

KERTEK

6. JÓ PÉLDÁK – KERTEK, ZÖLDFELÜLETEK

LAKÓINGATLAN ELŐTTI KÖZTERÜLETEK

6. JÓ PÉLDÁK – KERTEK, ZÖLDFELÜLETEK

KÖZTEREK

KÖZTEREK

Sétálóutca

KÖZTEREK

A sétálóutca lépcsővel kapcsolódik a Piac térhez

Látvány a Piac tér közepétől (déli irányba)

Látvány a Piac tér közepétől (északi irányba)

KÖZTEREK

7. Sajátos építményfajták

7. SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

REKLÁMHORDOZÓK, CÉGÉREK

Az utcaképhez a hirdetőtáblák, reklámfelületek, cégérek is hozzátartoznak, mint az épületek vagy a növényzet. A hirdetés lényege a tájékoztatás, amelyet utcaképbe illően is megtehetünk.

UTCANÉVTÁBLÁK, ÚTIRÁNYJELZŐK

7. SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

ENERGIAHATÉKONYSÁG – NAPELEMEK, MŰANYAG NYÍLÁSZÁRÓK, HOMLOKZAT- ÉS TETŐSZIGETELÉS

MEGÚJULÓ ENERGIA - NAPELEMEK

MÁS TELEPÜLÉSRŐL VETT JÓ PÉLDÁK

napkollektorok, napelemek elhelyezésére

klímaberendezések takart
elhelyezésére

EGYÉB SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYEK

Képek forrása:

Régi képeslapok: <http://regikepeslapok.arnolfini.hu>

Katonai felmérések: <http://mapire.eu/hu/>

Malaczkó István felvételei

Egyedi területek ortofotói: maps.google.hu

Summerfest közösségi életét bemutató életképek: <http://summerfest.tokol.hu/> és <https://www.facebook.com/summerfesttokol/>

Római Katolikus templom: <http://www.muemlekem.hu/muemlek/show/7464>

Helyi védelemre javasolt épületek: tajertekar.hu

Tököli virágzó vérszilva fasor: tokol.hu

Virágok és vérszilva fasor: <http://tokol.hu/galeria>

Virágos kertek: <http://tokolicivilek.hu/photo-albums/>

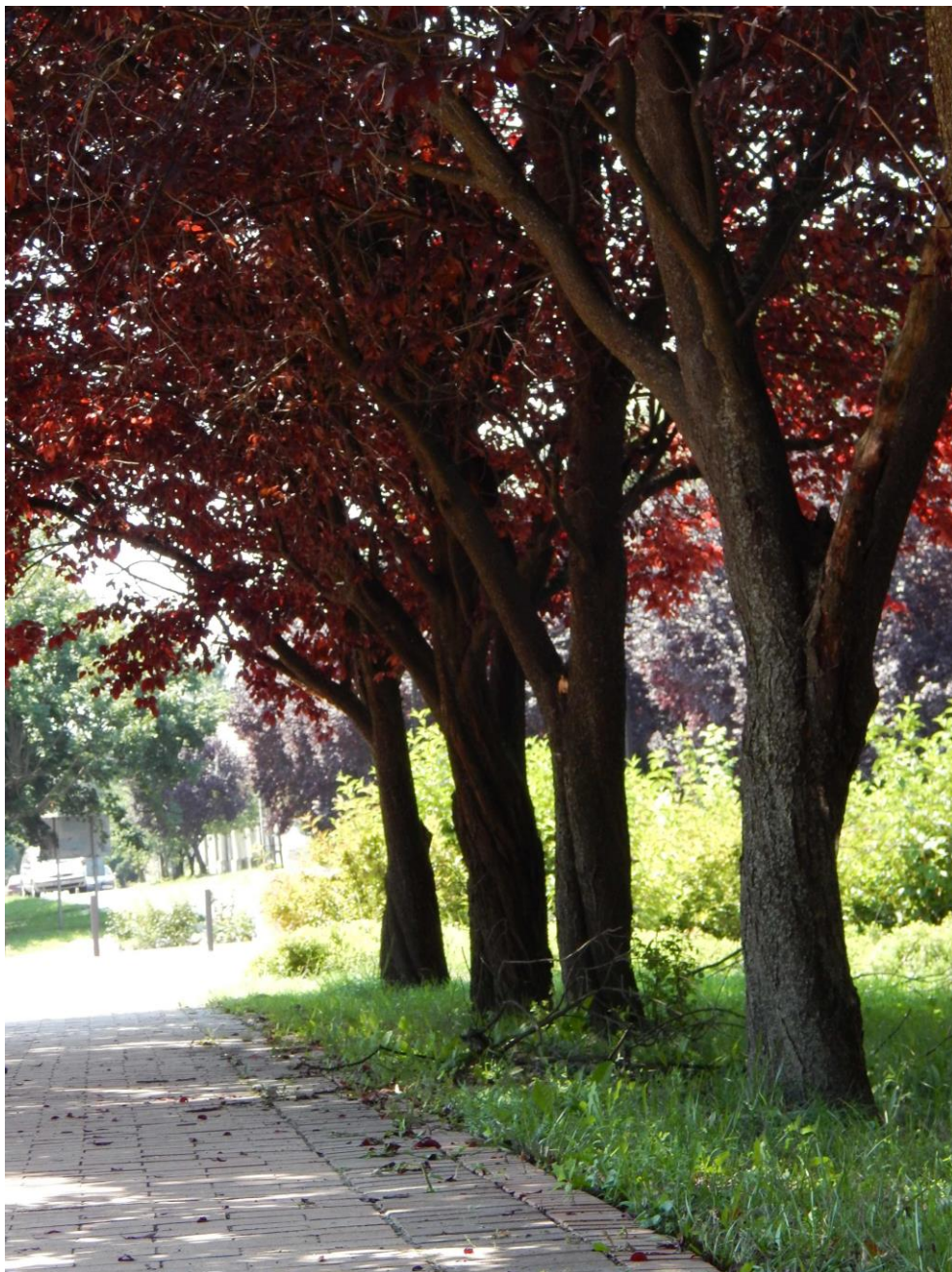
Felhasznált irodalom:

Tököl története – Hoffman Pál, Tököli Tükör

Útmutató Településképi Arculati Kézikönyvek készítéséhez (Miniszterelnökség Építészeti és Építésügyi Helyettes Államtitkársága és Lechner Tudásközpont, Budapest, 2016)

Magyarországhely Településképi Arculati Kézikönyv (Miniszterelnökség Építészeti és Építésügyi Helyettes Államtitkársága és Lechner Tudásközpont, Budapest, 2017)

IMPRESSZUM

MEGBÍZÓ:

Tököl Önkormányzata
www.tokol.hu
e-mail: hivatal@tokol.hu
2316 Tököl, Fő út 117.
tel.: 06 (24) 520-900
POLGÁRMESTER: Hoffman Pál

FŐÉPÍTÉS: Sipiczki Zoltán

KÉSZÍTETTE:

BAU-URB Kft.
1112 Budapest, Dayka Gábor u. 94.
tel.: 06 (1) 319 3644

Közreműködő: TÁJOLÓ-TERV Kft.

SZÖVEG: Füredi Éva, Máté Klaudia, Jaczenkó Judit
FOTÓ: Füredi Éva, Máté Klaudia, Jaczenkó Judit
GRAFIKAI TERVEZÉS, SZERKESZTÉS: Máté Klaudia, Jaczenkó Judit
ÁBRÁK forrása: <http://tak.lechnerkozpont.hu/>

Budapest, 2018.